

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ
İLK ÇAĞ TARİHİ KONULARININ ÖĞRETİMİNDE
DRAMA YÖNTEMİNİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA ETKİSİ

Tayfun KARTAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Güngör KARAUĞUZ

Konya - 2009

ÖNSÖZ

Gelişmiş ülkelerde eğitim programları öğrenenin merkezde ve eğitici etkinliklerin ağırlıkta olduğu bir yapıya sahiptir. Bu programlar Türk eğitim sisteminde etkisini göstermektedir. Bu anlayışa göre; öğretimde, etkinlik merkezli öğretim yöntem ve teknikleriyle öğrenci merkeze alınmıştır. Ayrıca öğrencilerde düşünme, yaratıcılık, iletişim ve empati becerileri ön plâna çıkarılmaya çalışılırken, bilgiyi ortaya çıkarma, bilgiyi öznelleştirme ve öğrenme de hedeflenmiştir. Yani bireyin; bilgi, beceri ve değerlerle donanmış hale getirilmesi öngörülmüştür. Bunu sağlayabilmek için, öğretim ortamında, öğrenmeye zemin hazırlayan öğretmenlerin en büyük yardımcıları kullandıkları yöntem ya da tekniklerdir.

Bu araştırmada, bu yöntem veya tekniklerden biri olarak yaratıcı dramaya dayalı etkinlikler ortaya konulmuş ve bu etkinliklerin öğrencilerde yansımaları incelenmiştir. Araştırma sırasında empatik öğrenme sürecinde, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve ahlaki gelişimleri açısından olumlu yönde bulgular elde edilmiştir.

Bu çalışmada emeği geçen herkese, başta Yüksek Lisans Eğitimim boyunca benden desteğini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Güngör KARAUĞUZ'a araştırma süresince yardımlarını gördüğüm İngilizce Öğretmeni Mustafa DURAK'a ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Keziban AYVERDİ'ye sonsuz teşekkür ederim.

Tayfun KARTAL

Mayıs, 2009

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	4
PROBLEM	4
1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.2. Alt Problemler	4
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Hipotezler	6
1.6. Sayıtlar	6
1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	6
1.8. Tanımlar	7
BÖLÜM II	8
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE LİTERATÜR TARAMASI	8
2.1. Eğitim Sistemi	8
2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi Gelişimi.....	9
2.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Başlıca Öğretim Yöntemleri.....	12
2.4. Yaratıcı Dramanın Tanımı ve Özellikleri.....	13
2.4.1. Yaratıcı Dramanın Tarihi Gelişimi	15
2.4.2. Dramada Öğrenme Türleri.....	17
2.4.2.1. Yaşantılara Dayalı Öğrenme	18
2.4.2.2. Hareket Yoluyla Öğrenme	18
2.4.2.3. Aktif Öğrenme.....	18
2.4.2.4. Etkileşim Yoluyla Öğrenme.....	19
2.4.2.5. Sosyal Öğrenme	20
2.4.2.6. Tartışarak Öğrenme	20

2.4.2.7. Keşfederek Öğrenme	21
2.4.2.8. Duygusal Öğrenme	22
2.4.2.9. İş Birliği Kurarak Öğrenme	23
2.4.2.10. Kavram Öğrenme	23
2.4.3. Yaratıcı Dramanın Öğrenciye Kazandırdıkları	25
2.4.4. Dramada Kullanılan Teknikler	25
2.4.5. Drama Uygulama Yöntemleri.....	27
2.4.6. Yaratıcı Dramanın Aşamaları	28
2.4.6.1. Hazırlık- Isınma Aşaması	28
2.4.6.2. Canlandırma Aşaması	28
2.4.6.3. Değerlendirme- Tartışma- Paylaşım Aşaması	29
2.4.7. Drama Araç ve Gereçleri	29
2.4.8 Yaratıcı Dramanın Hedefleri	30
2.5. İlgili Araştırmalar.....	30
BÖLÜM III.....	37
ARAŞTIRMANIN MODELİ VE YÖNTEMİ	37
3.1. Yöntem	37
3.2. Evren ve Örneklem	37
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testi.....	37
3.3.2. Deney Deseni	38
3.3.3. İşlem Yolu	38
3.3.4. Denel İşlemler	39
3.3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	40
BÖLÜM IV	41
BULGULAR VE YORUM.....	41
4.1. Alt Problem 1' in Bulguları ve Yorumu	41
4.2. Alt Problem 2'nin Bulguları ve Yorumu.....	42
4.3. Alt Problem 3'ün Bulguları ve Yorumu.....	42
4.4. Alt Problem 4'ün Bulguları ve Yorumu.....	43
4.5. Alt Problem 5' in Bulguları ve Yorumu	44
4.6. Alt Problem 6'nın Bulguları ve Yorumu	44

4.7. Alt Problem 7'nin Bulguları ve Yorumu.....	45
4.8. Alt Problem 8' in Bulguları ve Yorumları	46
BÖLÜM V.....	47
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
5.1. Tartışma.....	47
5.1.1. Başarı Testinden Elde Edilen Bulgulara Yönelik Tartışma.....	47
5.2. Sonuçlar.....	48
5.3. Öneriler.....	48
KAYNAKÇA	50
E K L E R.....	54
EK-1: SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ.....	55
EK-2: BAŞARI TESTİ	56

**İLKÖĞRETİM 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ
İLK ÇAĞ TARİHİ KONULARININ ÖĞRETİMİNDE
DRAMA YÖNTEMİNİN ÖĞRENCİ BAŞARISINA ETKİSİ**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularının öğretiminde drama yönteminin öğrenci başarısına etkisini inceleme ve tespit etmeye yöneliktir.

Araştırma 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Haymana ilçesi Mahmut Hilmi Doğan İlköğretim Okulu 6. sınıfta okuyan 72 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmada kontrol gruplu ön-test son-test modeli kullanılmıştır. Deney grubunda yaratıcı drama yöntemiyle, kontrol grubunda ise geleneksel yöntemle “YERYÜZÜNDE YAŞAM” ünitesinde yer alan “Çatalhöyük’te Yaşam”, “Yüzyıllar Boyunca Yerleşme”, “Anadolu’da İz Bırakanlar”, “Bir Yaşam Bir Yolculuk” ve “Hititler” konuları işlenmiştir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek için hazırlanmış, Sosyal Bilgiler tutum ölçeği ve akademik başarılarını ölçmek için Sosyal Bilgiler ünite başarı testi hazırlanmıştır. Sosyal Bilgiler ünite başarı testi deneysel çalışma öncesinde ve sonunda ön-test ve son-test olarak her iki gruba da uygulanmıştır. Bu testlerin sonucunda elde edilen veriler SPSS 16.0 (Statistical Package for Social Science) programıyla çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun başarı düzeyleri ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, drama, yaratıcı drama, eğitici drama, geleneksel yöntem

**THE EFFECT OF DRAMA METHOD ON STUDENTS' ACHIEVEMENT IN
THE TEACHING OF ANCIENT HISTORY UNITS A SIXTH GRADE
SOCIAL STUDIES COURSE**

ABSTRACT

The aim of this research is to investigate the effect of creative drama method on student's academic achievement and their attitude towards social studies course.

The study was carried out during 2008-2009 educational year, at the Ankara Haymana Hilmi Doğan Elementary School, on 6th grade with 72 students. Creative drama method was used in the experimental group, and the traditional method in control group. The subject of “YERYÜZÜNDE YAŞAM” including “Çatalhöyük'te Yaşam”, “Yüzyıllar Boyunca Yerleşme”, “Anadolu'da İz Bırakanlar”, “Bir Yaşam Bir Yolculuk” ve “Hititler” subtopics was taught to the both groups.

The social studies achievement test was prepared to determine student's academic achievement along with an attitude test to measure student's attitudes towards social studies. The social studies achievement and attitude tests were administered to both groups before the application as pre-test and after the application as post-test. The results were processed in SPSS 16.0 (Statistical Package for Social Sciences) software.

The findings showed significant differences between experimental and control groups in their academic achievement as well as their attitudes towards social studies. The experimental group scored significantly higher than the control group.

Keywords: Social Studies, Creative drama, Academic achievement, Attitude towards social studies

KISALTMALAR

- age** : adı geçen eser
s. : sayfa
Yay. : Yayınevi, yayınları
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
S. : Sayı
c. : Cilt
SPSS : Statistical Package for Social Science

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Deney Deseni.....	38
Tablo 4.1. Kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgiler ünite başarı testindeki ön-test puanlarına göre t-testi sonuçları	41
Tablo 4.2. Kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgiler ünite başarı testi son test puanlarına göre t-testi sonuçları.....	42
Tablo 4.3. Kontrol grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testindeki (ön-test ve son-test) puanlarına göre t-testi sonuçları.....	43
Tablo 4.4. Deney grubunun Sosyal Bilgiler başarı testindeki (ön-test ve son-test) puanlarına göre t-testi sonuçları.....	43
Tablo 4.5. Kontrol ve deney gruplarının sosyal bilgilere yönelik tutum ölçeği ön-test puanlarının t-testi sonuçları.....	44
Tablo 4.6. Kontrol ve deney gruplarının sosyal bilgilere yönelik tutum ölçeği ön-test puanlarının t-testi sonuçları.....	45
Tablo 4.7. Kontrol grubunun sosyal bilgiler tutum ön-test ve son-test puanları için yapılan t- testi sonuçları.....	45
Tablo 4.8. Deney grubunun sosyal bilgiler tutum ölçeği ön-test ve son-test puanları için yapılan t- testi sonuçları.....	46

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan kavramlar yer almaktadır.

Ülkemiz teknoloji, tıp, sosyal bilimler ve diğer alanlarda sürekli bir değişim ve gelişim halindedir. Belirgin olarak yaşanan bu gelişme, ülkenin geleceği için yaşamsal bir önem taşımaktadır. Çok yönlü kendini geliştirme gayretinde olan bireyler çağdaş toplumlarda, içinde yaşadıkları çağın yaşam koşullarına ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlardaki hızlı değişim ve etkileşimlerine uyum sağlamak zorunluluğu hissetmektedir. Her düzeyde sürdürülen eğitimin bu konuda etkin bir katkı sağlaması beklenmektedir. Eğitim bilim dalı, eğitim-öğretimde yeniliklere uyum sağlama sürecinde çok etkili olmayan geleneksel öğretim yöntemlerinin ağırlığını alıp, öğrenciyi merkeze alan öğretim yöntemlerini daha fazla kullanılabilir hale getirmeye çalışmaktadır. Eğitimdeki değişim ve gelişim bireyin öğrenme yaşantısı üzerine kurulmaktadır. Çünkü bireyin öğrenme biçimi, öğrenmedeki farklılığı ve öğrenme gereksinimleri değişimin temel gerekçesidir.¹

Sosyal bir varlık olan insan, iyi bir vatandaş olma gayesiyle kendisini sürekli yeniliklere açık, yararlı işler yapmaya yönelik devamlı bir gayret içerisinde. Eğitim sisteminin etkililiğiyle, bireyleri başarıya ulaşmaları yolunda cesaretlendirdikçe, onlara birlikte hareket etmenin önemi kavratılıp üretmenin zevkine varmaları sağlandıkça gelişmeler ve ilerlemeler de o oranda artış gösterecektir. Elde edilen her başarılı sonuç, yaratıcı düşünce gücü ile ortaya çıkmaktadır. Bu da günlük düşünelere farklı olarak çok boyutlu ve pratik düşünmenin kullanılması ile mümkün olabilir. Bunu sağlamak da ancak eğitim sürecini iyi organize etmekle gerçekleşebilir.

Gerek yeni gelişmelerin, ortaya çıkması gerekse bu gelişmelere uyum sağlanma ihtiyacı bireylerin üst düzeyde ve gerçeği doğru bir şekilde algılamasını zorunlu kılmaktadır. Her gelişme bir öncekinden daha detaylı daha geniş kapsamlı

¹ Belma, Tuğrul, *Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Nasıl Daha Yaratıcı Olabiliriz?*, Türkiye İkinci Drama Liderleri Buluşması ve Ulusal Drama Semineri, Ankara, 2000, s. 37.

olması nedeniyle düşünme gücünün de bu gelişmelere paralel olarak gelişmesi gerekir. Bu amaçla bireylerin düşüncelerini bilinçli, düzenli, sistematik yapıda gerçekleştirmelerini sağlayarak bilimsel nitelik kazanmasına yardımcı olunmalıdır. Bunu sağlamak da eğitim sisteminin bireyin akademik başarısı ve duygu dünyasına birlikte hitap etmesiyle mümkün olabilir.

Sınıflar, akademik olduğu kadar aynı zamanda da sosyal bir ortamdır; sosyal becerileri zayıf olan çocuk, gerek başka bir çocuğun, gerekse öğretmenin davranışlarını yanlış değerlendirir ve yanlış tepkiler verir. Sonuçta ortaya çıkacak kaygı ve diğer olumsuz durumlar, çocuğun etkili bir şekilde öğrenme yeteneğine müdahale edebilir. Yapılan duyarlılık testlerinde elde edilen verilere göre, duygusal işaretleri yanlış okuyan öğrenciler zeki olsalar bile, akademik potansiyellerine kıyasla daha başarısız olabilecekleri görülmüştür.² Sosyal Bilgiler dersinde en temel amaç, bireyin iyi bir vatandaş olmasını sağlamaktır. Bu da ancak bireye engin bir dünya görüşü kazandırılarak sağlanabilir. Ancak genel olarak bakıldığında Sosyal Bilgiler derslerinin geleneksel yöntemlerle işlenmesi nedeniyle öğrencilerin yaşantısına yeterli düzeyde etki etmediği bilinmektedir. Sosyal Bilgiler dersi “ezber” olarak nitelendirilmekte, yaşamdan kopuk olduğu için eleştirilmekte, öğrenciyi edilgin konumda bıraktığından dolayı etkili olmayacağı düşünülmektedir.³ Derslerin yeteri kadar verimli olmayışı ve sıkıcı geçmesi de gözlemlenen diğer durumlardır. İşte bu hususlar dikkate alınarak Sosyal Bilgiler derslerinde drama yönteminin kullanımının eğitimi ve öğrenciyi olumlu yönde etkileyeceği daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü drama, öğrenciyi harekete geçirip onun duygularını öğretim sürecine doğrudan katmasını sağlayacaktır.

Değişimden hareketle, öğrenmede bireyselliğe duyulan gereksinim belirgin olarak her geçen gün kendini hissettirmekte. Bu ise, yeni bir öğrenme kültürünün oluşturulması demektir. Bu yeni öğrenme kültüründe, bireyler etkinleştirilmeli, yetkilendirilmeli, kişisel öğrenmeye izin verilmeli ve bireysel gelişme

² Daniel, Goleman, *Duygusal Zeka IQ' dan Neden Daha Önemlidir?*, Varlık Yay., İstanbul, 2005, s. 158-159.

³ Bahri Ata-İkram Bağcı, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Eğitim Klasikleri İncelemeleri*, Pegem A Yay., Ankara, 2007, s. 63-64.

cesaretlendirilmeli, desteklenmelidir.⁴ Son yıllarda eğitim alanında yapılan çalışmaların etkisiyle eğitim sistemimizde geleneksel yöntemlerin dışında öğrencinin merkezde olduğu ve eğitim-öğretime daha aktif katıldığı yöntemlere de okullarda yer vermeye başlanmıştır. İşte öğrenciyi derslerde daha etkin hale getirmeyi amaçlayan yaratıcı drama yöntemi de bunlardan biridir. Ancak çok fazla uygulama örneklerine rastlanmamakla beraber drama yöntemin etkililiğini ortaya çıkarmak için eğitimin farklı açılarından araştırmalar yapılması gerekmektedir. Bu konudaki araştırma eksikliğini görerek yaratıcı drama yönteminin Sosyal Bilgiler öğretiminde uygulanması ve geleneksel yöntemle karşılaştırılıp sonuçlarının değerlendirmesinin yapılmasına karar verilmiştir.

⁴ Tuğrul, *age.*, s. 38.

BÖLÜM I

PROBLEM

1.1. Problem Cümlesi

İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgisi öğretiminde geleneksel yöntem ile yaratıcı drama yönteminin öğrenci başarısına etkisi var mıdır?

1.2. Alt Problemler

1. Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testinin ön-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testlerinin son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testinin ön-test ile son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4. Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testinin ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark mıdır?

5. Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile kontrol grubunun Sosyal Bilgiler tutum ön-test puanları arasında anlamlı bir fark mıdır?

6. Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile kontrol grubunun Sosyal Bilgiler tutum son-test puanları arasında anlamlı bir fark mıdır?

7. Geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun Sosyal Bilgiler tutum ön-test ile son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubunun Sosyal Bilgiler tutum ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularının öğretiminde drama yönteminin öğrenci başarısına etkisini inceleme ve tespit etmeye yöneliktir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bireylerin rahat bir yaşam sürdürmesi, ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılaması ve hayatı gerçekçi bir bakış açısıyla kavrayabilmesi, düşünme süreçlerini iyi kullanıp empati yoluyla olayları doğru analiz etmesiyle mümkün olmaktadır. Toplumların geleceği olan çocukların eğitiminde olay, olgu, kavram, genelleme ve empatik düşünme becerisinin kazandırılması ve bu uygulamaların bireyin yaşamında sürekli olarak sağlanması yönünde eğitim kurumlarına çok önemli görevler düşmektedir. Bu amaçla bireyin gelişimine katkı sağlayacak program, yöntem ve tekniklerin okullarda uygulanması gerekmektedir.

Drama, bireyin çok yönlü gelişimine yardımcı olabilecek bir yöntemdir. Özellikle kolay uygulanışı ve eğlenceli oluşu nedeniyle Sosyal Bilgiler dersinde uygulanma rahatlığı getirmektedir. Ayrıca öğrencilerin kısa zamanda kendi düşüncelerinin dışında başka düşüncelere saygı duyması gerektiğinin farkına varıp, kazandığı bilgiyi yapılandırmasına, kendini iyi bir şekilde ifade edebilmesine ve düşüncelerini ortaya koyup savunabilmesine yardımcı olacağı düşüncesiyle incelenmiştir.

Öğrencilere aktif olarak katılacakları eğitim-öğretim ortamları oluşturma ve öğrencilerde bulunan becerilerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu becerilerin ortaya çıkarılmasıyla Sosyal Bilgiler derslerinin etkililiği ve verimliliği artacaktır. Bundan dolayı yapılan çalışmada geleneksel yöntemden farklı olarak öğrencilere drama yönteminin eğitici ve eğlenceli yanından yola çıkıp, onların derslere daha fazla katılımı sağlamak istenmiştir.

1.5. Hipotezler

Araştırmanın problem ve alt problemlerine dayalı olarak belirlenen istatistiksel hipotezler (H_0) ve araştırma hipotezleri (H_1) aşağıda belirtilmiştir.

İstatistiksel Hipotezler;

Yaratıcı drama ve geleneksel yöntemlerin ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler dersindeki başarıları üzerinde önemli farklılıklar yoktur.

Araştırma Hipotezleri;

Yaratıcı drama ve geleneksel yöntemlerin ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler dersindeki başarıları üzerinde önemli farklılıklar vardır.

1.6. Sayıtlar

1. Belirlenen örneklem evreni temsil etmektedir.
2. Sosyal Bilgiler dersinde uygulama süresince kullanılan etkinlikler yeterlidir.
3. Öğrenciler Sosyal Bilgiler ünite başarı testine dikkat ederek ve önem göstererek cevaplar vermişlerdir.
4. Yaratıcı drama yöntemini uygulayan öğretmen işlenen konu alan bilgisine ve drama yöntemini uygulama bilgisine hâkimdir.

1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2008-2009 öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırma Ankara ili, Haymana ilçesi, Mahmut Hilmi Doğan İlköğretim Okulu 6. sınıfında okuyan 36 kontrol, 36 deney grubu öğrencisi ile sınırlıdır.
3. Araştırma, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki “YERYÜZÜNDE YAŞAM” ünitesinde yer alan “Çatalhöyük’te Yaşam”, “Yüzyıllar Boyunca Yerleşme”, “Anadolu’da İz Bırakanlar”, “Bir Yaşam Bir Yolculuk” ve “Hititler” ile sınırlıdır.
4. Araştırma süresi 5 hafta ve 15 ders saati ile sınırlıdır.
5. Araştırma yaratıcı drama yöntemiyle sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Yaratıcı Drama: Doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanılarak bir grup çalışması içinde, bireylerin, bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, soyut kavramı ya da davranışı, eski bilişsel örüntülerinin yeniden gözden geçirildiği “oyunsu” süreçlerle anlamlandırması ve canlandırmasına denir.⁵

Eğitici Drama: “Eğitici drama, önceden belirlenmiş açık ve net eğitim amaçları olan, tüm çocukların kendi öğretmenleri ile birlikte, daha çok büyük motor hareketlerle yaptıkları, bedensel ve sosyal etkileşim temelinde gerçekleşen, ifade etmeye, oynamaya, sembolleştirmeye, canlandırmaya ve tartışmaya dayalı grup etkinlikleridir”⁶

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, Sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır.⁷

Geleneksel Yöntem: “Düz anlatım ve soru-cevap yöntemleri gibi bilinen, sadece bir duyu organına (kulağa) hitap eden klasik yöntemlerdir”⁸

⁵ İnci San, “Yaratıcı Dramanın Eğitsel Boyutları”, *Yaratıcı Drama 1985–1995 Yazılar*, Naturel Yayınevi, Ankara, 1991, s. 70.

⁶ Önder, age., s. 7.

⁷ Münire Erden, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Alkım Yay., İstanbul, (Basım yılı yok), s. 8.

⁸ Muharrem Yalçın, *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersinin Yaratıcı Drama Yöntem ile Verilmesinin Dersin Öğrenilmesine Etkisinin İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, s. 8.

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Eğitim Sistemi

Geniş anlamda eğitim, bireyde davranış değiştirme sürecidir.⁹ Bu genel ifadeye bağlı olarak eğitimin daha fazla üzerinde durulan tanımına göre, “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci”¹⁰ şeklinde açıklaması yapılmaktadır. Bu tanımlardan hareketle geçerli öğrenmeleri sağlamak, davranışta istendik yönde değişim oluşturmak ve bireyi bir bütün olarak geliştirmek amaçlanıyorsa eğer, bunu sağlamak da ancak geçerli öğretim hizmeti vermekle mümkündür. Bunu gerçekleştirmek için de dersleri daha verimli kılacak donanımlı öğretmenlerin varlığıyla beraber zengin öğrenme yaşantıları sağlayacak öğretim yöntem ve tekniklerinin işe koşulması gerekmektedir.

Türk Milli Eğitim sistemi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasına göre oluşturulmuştur. Bu yasaya göre eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ayrı şekilde düzenlenmiştir. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, sekiz yıllık zorunlu ilköğretimi ve süresi 4 yıl olan ortaöğretim ile 2-6 yıl arasında değişen yüksek öğretim kurumlarını kapsamaktadır. Yaygın eğitim ise, örgün eğitim dışında kalmış yetişkinlere modern eğitim teknolojilerinden yararlanılarak sunulan hizmetlerden oluşmaktadır. Örgün ve yaygın eğitim hizmetleri Milli Eğitim Bakanlığı merkez, taşra ve yurt dışı birimleri tarafından organize edilmektedir.¹¹

İlköğretimin amaç ve görevleri, Türk milli eğitiminin genel amaç ve ilkeleri doğrultusunda şöyle özetlenebilir:

- Öğrencileri hayata ve üst öğrenime hazırlama,
- Öğrencilere hak, görev ve sorumluluk bilincini kazandırma,
- Öğrencilerin kültür değerlerini tanımasını, benimsemesini ve kazanmasını sağlama,

⁹ Özcan Demirel, *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*, Pegem A yay., Ankara, 2009, s. 6.

¹⁰ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelkentepe Yay., Ankara, 1986, s. 12.

¹¹ Veysel Sönmez, *Eğitim Bilimine Giriş*, Anı Yay., Ankara, 2006, s. 214-219.

- Öğrencileri başkaları ile işbirliği içinde çalışabilen, mutlu bir yurttaş olarak yetiştirme,
- Ulusal kültürün benimsenmesine ve yayılmasına yardımcı olma, okuma zevk ve alışkanlığını kazanmalarını sağlama
- Atatürk ilkelerine ve inkılâplarına, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na ve demokrasinin ilkelerine, insan hakları, çocuk hakları ile uluslararası sözleşmelere uygun olarak haklarını kullanma, görevlerini yapma ve sorumluluk yüklenebilme bilinci kazandırma.
- Öğrencilere sağlıklı yaşamak için gereken bilgi ve alışkanlıkları kazandırma,
- El becerisiyle düşünsel çalışmaları birleştirerek çok yönlü gelişim sağlama,
- Analitik düşünme, zamanını iyi kullanma, birlikte çalışma, estetik duygular ve yaratıcılığın artmasını sağlama.¹²

2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi Gelişimi

Sosyal Bilgiler dersinin ne zaman başladığına dair yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak Sosyal Bilgiler insanı temel aldığı için, ilk insanla birlikte bu dersin temellerinin atıldığı da düşünülebilir. Tarihsel süreç içerisinde toplumların, doğanın, tarımın, ekonominin, nüfusun ve diğer başka unsurların çeşitlilik, farklılık ve sürekli değişim göstermesi, Sosyal Bilgiler dersinin kendiliğinden ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle de insanın toplumsal bir varlık olması, Sosyal Bilgiler dersinin ortaya çıkışını zorunlu kılmıştır.

Sosyal Bilgiler eğitiminin, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında ABD'de sosyal, kültürel, ekonomik ve benzeri alanlarda yaşanan büyük dönüşümün ortaya çıkardığı sorunlara çözüm bulmak amacıyla ortaya çıktığı görülmektedir.¹³ II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerinin giderilmesiyle hızlanan sanayileşme, şehirleşme ve nüfus artışı, özellikle de gelişmiş ülkelerde insanları sosyal bilimlere üzerinde daha fazla durma ve düşünmeye sevk etmiştir. sosyal bilimlere öğretimine

¹² Servet Özdemir, vd., *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Nobel Yay, Ankara, 2004, s. 16-19.

¹³ Refik Turan, Ali M. Sünbül, Hakan Akdağ, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar – 1*, Pegem Yay., Ankara, 2009, s. 14.

dayalı dersler, bir yandan öğrencileri yüksek öğretime hazırlarken, diğer yandan da toplumdaki rol ve sorumluluklarını bilen, uyumlu, etkin, problem çözen ve değişimle baş edebilen bireylerin yetiştirilmesini hedeflemiştir. Zaman içinde sosyal şartların ve ihtiyaçların değişmesine paralel olarak, sosyal bilimler öğretiminin amaç ve felsefesi de değişmiş ve genişlemiştir. Günümüzde sosyal bilimler öğretiminin genel amaçları, ülkelerin sahip oldukları sosyo-ekonomik ve kültürel yapıya bağlı olarak, ülkeden ülkeye değişiklikler göstermektedir.¹⁴

Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinin mazisi pek eski değildir. Cumhuriyet döneminde Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri, ilk kez 1962 yılında yayınlanan İlkokul Program Taslağı’nda, disiplinler arası bir yaklaşımla “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiş ve bu ders 1968 yılında “Sosyal Bilgiler” adını almıştır. 1968 yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir. Sosyal Bilgiler dersi resmen okullara girmeden 23-31 Ağustos 1949 tarihinde toplanan IV. Millî Eğitim Şûrasında bu dersle ilgili kararlar alınmıştır. Söz konusu şûrada; Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin bir ders olarak çocuk psikolojisine göre düzenlenmesi yönünde karar alınmıştır.¹⁵

1968 yılında ilk kez Sosyal Bilgiler adı ile ilkokullarda okutulan bu dersin programı zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkartılması ile birlikte 1998 yılına kadar aynı şekilde uygulanması devam etmiştir. 1998 yılında yeniden düzenlenen Sosyal Bilgiler programı 1968 programı ile amaç bakımından aynı kalırken, içerik, kapsam ve sıra bakımından ufak bir takım değişikliklere uğramıştır. 2004 yılında ise M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yapılan program çalışmaları sonucunda ilköğretim müfredatında değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik programlar açısından 1998 yılındaki gibi bir revize çalışması olmayıp programların temel yapısı ve içeriğinin de değişmesi şeklinde gerçekleşmiştir.¹⁶

¹⁴ Olcay Yılmaz, *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Proje Tabanlı Öğrenme” nin Öğrenenlerin Akademik Başarıları, Yaratıcılıkları ve Tutumlarına Etkisi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak, 2006, s. 15.

¹⁵ Turan ve diğerleri, *age.*, s. 14.

¹⁶ Yılmaz, *age.*, s. 16.

Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçları şunlardır:

- Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
- Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerçekleriyle bilir.
- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
- Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
- Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
- Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
- Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.
- Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
- Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

- Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
- Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
- Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sunar.
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
- Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
- İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.¹⁷

2.3. Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Başlıca Öğretim Yöntemleri

Öğretim sürecinde etkinlikler doğrultusunda istenen öğrenmenin gerçekleşebilmesi için çeşitli yöntem ve tekniklerden yararlanılması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler öğretiminde de öğrenmeyi daha olumlu düzeyde gerçekleştirmek amacıyla kullanılan başlıca öğretim yöntemleri ise şunlardır:

Düz anlatım (takrir) yöntemi: öğretmenin bilgilerini, pasif bir şekilde oturarak dinleyen öğrencilere iletildiği geleneksel bir yöntemdir. Bu yöntemde öğretmene ders anlatımı sırasında çok iş düşmektedir. Öğrenciler pasif durumda oturdukları ve genellikle öğretim sırasında soru sorma ve düşüncelerini açıklama imkânına sahip olmadıkları için etkin bir yöntem sayılmamaktadır.¹⁸

Soru-cevap yöntemi: Öğretmenin formüle ettiği soruları öğrencilerin sözel olarak cevaplamalarına dayanan bir öğretim yöntemidir. Bu yöntem eğitimde anlatım yöntemini etkin kılmak amacıyla uygulanmaya başlanır. Soru-cevabın yanı

¹⁷ T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*, MEB Yay., Ankara, 2006, s. 6.

¹⁸ Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 8. baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997, s., 64.

sıra tartışma da açılır. Bu yolla, yaşantılardan yola çıkarak, öğrencilerin yeni düşüncelere ulaşmalarına, kıyaslamalar yapmalarına, yargılama ve değerlendirme güçlerinin gelişmesine olanak sağlamaktadır.¹⁹

Tartışma yöntemi: “Belli bir konuda grup olarak tartışma yoluyla düşüncelerin ortaya konması ve tartışılan konuya yönelik olarak çözüm üretmek amacıyla kullanılan bir öğretim yöntemidir. Tartışma, problem çözümünde ve anti sosyal tutumların değişiminde kullanımı uygun bir yöntemdir.”²⁰

Örnek olay yöntemi: “Örnek olay inceleme öğrenciler dersin kazanımlarına uygun olarak bir olayın sunulup bu olayla ilgili olarak öğrencilerin tartışma ve yorum yapmalarını içeren bir öğretim yöntemidir. Öğrencilerde, problem çözme, tartışma, empati, kritik düşünme ve yaratıcılığı geliştirir.”²¹

Gösterip yaptırma: “Öğretmenin beceriyi aşama aşama göstermesi, anlatması ve öğrencilerin öğretmeni izledikten sonra, aynı beceriyi yeterli bir düzeye gelene kadar tekrar etmesi şeklinde uygulanan bir öğretim yöntemidir.”²²

2.4. Yaratıcı Dramanın Tanımı ve Özellikleri

Drama genel olarak, kişinin hayal dünyasını da kullanarak yaşamdaki olayları ve geçmişe ait durumları empati yoluyla anında doğaçlama sergilemesidir.²³ Yapılan bu tanımdan hareketle öğrenciye kazandırılması planlanan hedeflerle ilgili bilgiler ve duygusal zekânın birlikte eğitim sürecine dâhil edilmesi, rahat, kolay ve etkin bir şekilde drama yoluyla sağlanabilir. Çünkü drama etkinlikleri, öğrencinin duygularını olay, olgu, yaşantı ve bilgilerle yeniden yapılandırmaya yönelik durumları içerir. Böylelikle drama, öğrencinin yaratıcılığı doğrultusunda gerçek yaşam ile kurgulanmış yaşamı sentezleyip, bilgiye daha etkili bir şekilde ulaşmasını sağlayacaktır.

¹⁹ Recep Nas, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2003, s. 155

²⁰ Şeref Tan, *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*, PegemA Yay., Ankara, 2005, s. 91

²¹ Tan, *age.*, s. 99

²² Tan, *age.*, s. 88

²³ Yılmaz Arıkan, *İlköğretimler İçin Uygulamalı Tiyatro ve Drama Eğitimi*, Pozitif Yay., İstanbul, 2007, s. 56

Üstündağ'a (1994) göre, yaratıcı drama etkinlikleri; kuramsal boyutun oluşturulması yanı sıra oyunlaştırma, canlandırma ve doğaçlama temel alınmak üzere atölye çalışmaları çerçevesinde yürütülür. Drama, yaşam durumlarını oyunda var olan "Kurallar içindeki özgürlük" ögesini kullanarak yaratıcı süreçlere dönüştürmek yoluyla; katılımcılara kendini keşfetme, tanıma, başkalarını tanıma, kendini başkalarının yerine koyabilme fırsat ve olanaklarını verir. Böylece drama bir disiplin, bir öğretim yöntemi ve bir sanat eğitimi alanıdır.²⁴

Yaratıcı drama; çocuk oyunlarından ve benzer etkinliklerden yola çıkarak "gözlem yapma, doğaçlama, rol oynama, dramatizasyon gibi tiyatro tekniklerinden yararlanarak çeşitli yaşam durumlarını canlandırma, onları yeniden yaratıp irdeleme, bu yaşam durumlarından bilgilenme ve öğrenmeye geçme çalışmaları" diyebileceğimiz çalışmalardır.²⁵ Buradan hareketle bu yöntem, eğitim sürecinde oyunlarla geliştirilen bir etkinliktir ve eğitimin çok önemli yanını oluşturur. Drama, eğitimin içerisinde önemi bilinesi gereken bir kavramdır. Yaratıcı drama ve eğitsel drama çalışmaları, örgün eğitimin her basamağında, yaygın eğitimde, dersler içinde bir öğretim yöntemi olarak giderek daha da yaygınlık kazanmaktadır. Önemli olan dersler ya da konu alanlarında ve hemen her düzeyde uygun koşullar sağlanması durumunda kullanılabilmesinin bilinmesidir.²⁶

Drama çalışmalarına katılan öğrencilerin, grup içi bir çalışmaya hazır olmaları, kendilerini rahat hissetmeleri, kendilerinde olan yetenekleri ortaya çıkarmaya hazırlıklı olmaları gereklidir. Etkinlikten sağlıklı sonuçlar alınabilmesi için, drama grubunun okulöncesi ve ilkokul dışında 12-15 kişilik gruplardan oluşması uygun görülür.²⁷

San'a (1991c, s. 4) göre; olay, olgu, yaşantı ve bilgileri yeniden yapılandırmaya yönelik olan yaratıcı drama çalışmaları, bildiğimiz çocuk oyunlarındaki belli kuralları ve belli kurallar içindeki sonsuz özgürlükleri içerir.

²⁴ Tülay Üstündağ, *Yaratıcı Drama Öğretmenimin Günlüğü*, Pegema Yay., 8. Baskı, Ankara, 2008, s. 37.

²⁵ İnci San, *Drama ve Öğretim Bilgisi (V. Uluslar Arası Eğitimde Yaratıcı Drama Seminerleri Atölye ve Konferans Etkinlikleri)*, Naturel Yay., 2. Baskı, Ankara, 2003, s. 5.

²⁶ Üstündağ, *age.*, s. 37.

²⁷ H. Ömer Adıgüzel, "Eğitimde Yeni Bir Yöntem ve Disiplin", *Yaratıcı Drama 1985-1998 Yazılar*, Naturel Yay., 2. Baskı, Ankara, 2006, s. 214.

Drama çalışmalarında ortaya konulanlar o anda yaratılanlardır, ilk kez vardılar, dolayısı ile ortaya çıkanların doğrusu yanlışı yoktur.²⁸

Yaratıcı drama çalışmaları, çocuk oyunlarındaki gibi ciddiye alınır. Tiyatroda olduğu gibi oynanarak canlandırılan gerçek olmayan imgelem (hayal ürünü) olarak oluşturulan öğeler vardır. Grup üyeleri, kendileri için belirlenen genel çerçevenin fazla dışına çıkmazlar. Ancak bu çerçevede birey, kendi yaratıcılığı, önceki yaşantıları ve bilgileri ışığında, deneyimlerini ve gözlemlerini de kullanarak, özgürlüğünü doyasıya kullanabilir. Yine öğrenci canlandırmalar süresince, yaratıcılığını kulanıp, yeni roller ve tipler keşfederek bunları deneyebilir. Bu yönüyle drama çalışmaları tiyatro yapmaktan ve oyunculuktan daha farklı yönleri olan bir özelliğe sahiptir.²⁹

2.4.1. Yaratıcı Dramanın Tarihi Gelişimi

Günümüze değin yapılan araştırmalar neticesinde uygarlıkların ortaya çıkışı ve gelişimi Anadolu, Mısır ve Mezopotamya diye belirtilen coğrafyada olmuştur. Yazının ilk defa M.Ö. 3200'lerde Mezopotamya Uygarlığı olan Sümerler tarafından kullanılmış olması, eğitim-öğretim faaliyetleri ve ilk okulların bu uygarlıkta ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sümer okullarındaki müfredat programının önemli bir kolunu edebi yaratıcılık oluşturur. Bu aşamada Gılgamış Destanı, lirik şiirler ve kahramanlık öyküleri gibi edebi eserler üzerinde yapılan çalışmalar, öğrencilerin hayal gücü ve yaratıcılıklarını geliştirip, ifade yeteneklerini güçlendirmeye yöneliktir. Ayrıca prehistorik çağlardan itibaren ele geçmiş olan olasılıkla eğitim amaçlı oyuncakların bulunması ve Mezopotamya ile Anadolu'da adalet işlerini çocuklara öğretmek için onları davalara götürerek onlarda adalet fikrinin aşılmasına çalışılması ilk çağ uygarlıklarında eğitimin görsel ve eğlenceli boyutunun göstergesidir. Mezopotamya ve Anadolu'da, çocuklara mahkemede karşılaştıkları olayları dramatize ettirerek, eğitimin daha etkili ve kalıcı olmasını sağlamak istemişlerdir.³⁰ Bu bilgiler ışığında, Sosyal Bilgilerde öğrencinin derse aktif katılımını sağlamak, bilgi, beceri ve

²⁸ Adıgüzel, *age.*, s. 210.

²⁹ Üstündağ, *age.*, s. 38.

³⁰ Nazmiye Mutluay, *İlk Çağda Ön Asya Uygarlık Merkezlerinde Eğitim*, Ütopya Yay., Ankara, 2004, s. 15,29,79 .

duygusal yapının organize şekilde öğretim sürecinde günlük yaşamdan kesitleri materyal kullanıp sınıfta veya gerçek ortamında yaşantı yoluyla oyunlaştırarak verilmesiyle mümkün olabilir. Drama çalışmalarında eski gazete kupürlerinden, makale, tarihi roman, anı günlük ya da mektuplardan yola çıkılarak doğaçlamalar yapılabilir.³¹ Böylelikle öğrencilerin yaratıcılıkları geliştirilebilir.

Yaratıcı dramanın eğitimde kullanılması ilk defa Fransa’da olmuştur. J. J.Rousseau (1712-1778) yaratıcı dramanın gelişmesine ve şekillenmesine önemli katkılarda bulunmuştur. “Emile” isimli eserinde, konuyla ilgili örnek bilgilere yer vermiştir.³² Batıda II.Dünya Savaşı’ndan sonra eğitim alanında yaşanan olumlu gelişmeler, dramanın da gelişimine katkı sağlamıştır. Bu alanda birçok eserler vermeye başlanmıştır. P.Slade (1954), kendisine özgü bir drama yöntemi geliştirmiş ve “Çocuk Draması” adını verdiği kitabında yöntemini tanıtmıştır. Dramayla alakalı olarak Slade (1976) “Çocuk Dramasına Giriş” adlı kitabını yayımlamıştır. Çocuk dramasını özel bir sanat türü olarak, tiyatroya bir alternatif olarak görmüştür. Ona göre drama, tüm çocuklar için doğal bir oyundur ve çocuk gelişimine önemli katkılarda bulunabilir. Farklı rollerle çocuk kendi gelişimi için önemli olan beceriler kazanır. Peter Slade’in öğrencisi 16Brian Way, II.Dünya savaşı sırasında güçlükler yaşayan çocuklara drama yolu ile yardımcı olmaya çalışmış. Brian Way (1967) “Drama Yolu ile Gelişim” adlı kitabında, çocuklara, kendine güven duygusunun nasıl kazandırılacağı, kendi haklarını nasıl keşfetme ve kullanmalarına nasıl yardım edilebileceği konusunda örnekler vermiştir. 1960’lı yıllarda Brian Way sınıfta dramaya duygusal yaşantıları ekledi. Böylece rol yapma becerilerine değil temel yaşamsal becerilere önem veriliyordu. Bu şekilde rol yapma zorunluluğundan uzaklaşmış, yaşam deneyimleri dramaya girmiş oluyordu ABD’de ise Winifred Word, 1923’de üniversitede yaratıcı drama eğitimine başlamıştır. Eserleri: “Drama için öyküler” (1952) ve “Çocuklarla Oyun Hazırlama” (1957)’dir. Word’da tiyatro ve dramayı birbirinden ayırır. Çocuk tiyatrosu, çocuk seyircilere güzellik ve zevk, mutluluk ve neşe aktarır, yaratıcı drama ise katılan çocuklara, kendi gelişimleri ve grupta birbirleri ile işbirliği yapabilmeleri konusunda önemli yaşantılar sağlar.³³

³¹ Turan ve diğerleri, *age.*, s. 376

³² Arıkan, *age.*, s. 56.

³³ Önder, *age.*, s. 33-35.

İnci San, dramanın bir yöntem olarak ülkemizdeki gelişiminin 1908'de eğitsel programlar başkanlığı yapan, etkileyici bir pedagog olan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu ile başladığını belirtmektedir. Baltacıoğlu Toplu Tedris adlı kitabında bir özel okul öğretmeninden söz etmektedir. Karamürsel'li Muammer Targaç okulda öğrencilerle tiyatro yapmış. Gene Baltacıoğlu'nun "Mektep Temsillerinin Usul-ü Tedrisi" başlıklı Maarif Vekâleti Bülteninde; bir manayı bir yüz, eller ya da gövde kadar etkili anlatamayacağından bahseder. Gene aynı bültende okul temsillerinin tarih, edebiyat ve diğer sosyal bilimleri öğrenmede yararlı olduğundan bahsetmiştir.³⁴

2.4.2. Dramada Öğrenme Türleri

Drama çalışmaları birçok öğrenme alanının bir arada kullanılmasını sağlayan ve etkinliğe katılan çocuklara da farklı yaşantılar kazandıran bir özelliğe sahiptir. Eğitici dramada bir arada sunulan öğrenme türleri aşağıda sıralanıp açıklanmıştır.

- Yaşantılara dayalı öğrenme
- Hareket yolu ile öğrenme
- Aktif öğrenme
- Etkileşim yolu ile öğrenme
- Sosyal Öğrenme
- Tartışarak öğrenme
- Keşfederek öğrenme
- Duygusal öğrenme
- İş birliği kurarak öğrenme
- Kavram öğrenme³⁵

³⁴ Adıgüzel, *age*, s. 434.

³⁵ Önder, *age.*, s. 55.

2.4.2.1. Yaşantılara Dayalı Öğrenme

Eğitici drama, ön öğrenmeleri göz önünde bulundurarak çocuklara istedik davranışları kazandırmak amacıyla onların çalışmalar isteyerek ve etkin katılımını sağlar. Drama etkinliğine katılan çocuklar, izleyici konumunda olmayıp işlenen konuyu yaşayarak, hissederek ve etkinlikle ilgili görüşlerini aktararak aktif bir öğrenme gerçekleştirmektedirler. Yaşayarak öğrenmenin daha kalıcı davranışların kazanımını sağlayacağı kabul edilmektedir. İnsanın kendi yaşantıları yolu ile öğrenmesinin en önemli yanlarından biri, öğrenilen bilgilerin, benzer durumlarda kullanılabilme durumunun olmasıdır. J. J. Rousseau, Emile adlı kitabında çocuğun başka insanlardan öğrenmeye başlamadan önce, kendi yaşantıları yolu ile öğrenmesi gerektiğini belirtmiştir.³⁶

Drama etkinlikleri yoluyla işlenen Sosyal Bilgiler dersinde yaşantılara dayalı öğrenme, çocuğun yaratıcılığını geliştirme, empati kurmasını sağlama, kendine güven duyma ve karar verme becerilerini geliştirme, soyut kavramları somutlaştırma gibi temel becerilerin geliştirilmesinde önemli bir yere sahiptir.³⁷

2.4.2.2. Hareket Yoluyla Öğrenme

Çocuğun hareketi; onun çevresi ile iletişimini başlatmakta, temel ihtiyaçlarının karşılanmasını ve yaşamını devam ettirmesini sağlamaktadır. Doğumdan itibaren doğal bir şekilde gelişmeye başlayan hareket gelişiminde çocuğun kendi yaşantıları ve hareketleri önemlidir. Bu öğrenme yolu çocuğun vücudunu tanımasına, vücut parçalarının görevlerini, işlevlerini keşfetmesine yardımcı olur. Duyguları ve düşünceleri büyük beden hareketleri ile ifade etmek bireyi rahatlatır. Rahatlama enerjinin dışa vurularak kullanılmasını sağlar. Rahatlama ile birlikte çocuk birçok kavramı, olayı, süreci öğrenebilir.³⁸

2.4.2.3. Aktif Öğrenme

Aktif öğrenme, öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenene öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve öz

³⁶ Önder, *age*, s. 56.

³⁷ Demirel, *age*, s. 88.

³⁸ Yaşar Baykul, *İlköğretimde Matematik Öğretimi (1-5. sınıflar)*, Pegem Yay., Ankara, 2006, s. 6-7.

düzenleme yapma fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlemlerle öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme sürecidir. Bu tanımda vurgulanan ilk nokta, öğrencinin kendi öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıması ve bu süreçle ilgili kararları kendisinin almasıdır. Böylece öğrenen bir başkasının kendi adına aldığı kararları uygulamak yerine, kendi kontrol ettiği çabalarla öğrenmeye çalışır. Bu anlayış temelde öz düzenleme, öğrenen özerkliği ve bağımsız öğrenme gibi kavramlarla ifade edilmektedir.³⁹

Derslerde kullanılan herhangi bir eğitim tekniğinin öğrenciyi güdüleyebilmesi için, hem öğrencinin öğrenilecek davranışı yapmasına olanak tanınması hem de eğitim durumuna aktif olarak katılımını sağlaması gerekir. Güdülenmeyi sağlayabilmek ise öğrencinin merakını uyandırmakla olur. Aktif öğrenmede çocuklar çevrelerini merakla incelerler. Oyun biçimindeki etkinliklerde, yapılan etkinliğin kendisinin ödül olması, çocuğun etkinliğe olan ilgi ve merakını artıracaktır. Bu durum da çocuğun öğrenmeye aktif katılımını sağlayacaktır.⁴⁰ Çünkü oyun ve drama etkinlikleri, öğrencinin derse katılımını sağlamasının yanında, aynı zaman da eğlenmesini sağlayacaktır. Çocuk için eğlenceli olan her şey aynı zamanda bir oyun özelliği taşır. Drama etkinliklerinde öğrencinin etkin katılımı, bilginin daha anlamlı ve kalıcı olmasını sağlayacaktır.

2.4.2.4. Etkileşim Yoluyla Öğrenme

Drama etkinliği sırasında çocuk arkadaşları arasına katılmakta, akran grubu içinde birlikte yaşamayı, oynamayı, işbirliğine girmeyi, paylaşmayı, kendisinin ve başkalarının hakkını gözetmeyi öğrenir. Çocuk etkileşim içinde diğer unsurların pozisyonunu anlama becerisini kazanırken nesnelere farklı bakış açılarından anlamaya başlar. Bu yaklaşım öğrenciyi merkez alır. Çevre ile aktif etkileşim çocuğa kendisi ile ilgili bilgi verir. Kendisini anlayan çocuğun kişiliği bütünlük kazanır.

³⁹ K.Ü. Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, Biliş Yay., İzmir, 2005, s. 17.

⁴⁰ Önder, *age.*, s. 60.

2.4.2.5. Sosyal Öğrenme

Bandura'ya göre gözleyerek öğrenme, sadece bir kişinin diğer kişilerin etkinliklerini basit olarak taklit etmesi değil, çevredeki olayları bilişsel olarak işlemesiyle kazanılan bilgidir.⁴¹ İlköğretimde okuyan öğrenciler öğretmenlerinin ve çevrelerindeki insanların davranışlarını dikkatlice gözlemlerler. Model kişinin davranışları, öğrenci tarafından gözlemlendikten bir süre sonra uygulamaya konulur. Gözlemlenen durumun sonucu olumlu veya olumsuz olsun, öğrenci tarafından davranışa dönüştürülür. Bu gözlem ister kasıtlı ister istem dışı olsun insanların başkalarını gözlemleyerek birçok şeyi öğrendiğini göstermektedir.

Eğitici drama etkinlikleri sırasında çocuklar model işlevi görürler. Bu etkileşim sırasında çocuklar birçok kavramı, konuyu; birbirleriyle olan paylaşımları sayesinde sosyal çevreyi, kuralları ve davranışları kolaylıkla öğrenebilirler.⁴² Öğrenciler, derste drama etkinliklerinde işlenen konuya hem görerek hem de yaşayarak katılırlar. İnsanlar gördüğünün % 30'unu, yapıp söylediklerinin ise % 90'ını hatırlayabilmektedir.⁴³

Görüldüğü gibi drama etkinliklerine katılan öğrenci yaşayarak öğrenecek, model olacak ve diğer arkadaşlarını da gözlemleyecektir. En önemli amaçlarından biri de "iyi vatandaş yetiştirmek" olan Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciye toplumsal kurallar, sosyal öğrenme yoluyla rahatlıkla kazandırılabilir. Ders esnasında öğrenciler, toplumsal rolleri drama yoluyla canlandırarak, birbirlerine öğretebilirler. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus; öğretmenin öğrencilerin etkili öğrenmesini sağlamada iyi bir model olmasıdır.

2.4.2.6. Tartışarak Öğrenme

Tartışma, bir konu üzerinde öğrencileri düşünmeye yöneltmek, iyi anlaşılmayan noktaları açıklamak ve verilen bilgileri pekiştirmek amacıyla kullanılan

⁴¹ Nuray, Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, "Kuramdan Uygulamaya"*, Gazi yay., Ankara, 2005, s. 218.

⁴² Önder, *age*, s. 63.

⁴³ Mahmut Erdem, *"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Tekniğine İlişkin Görüşleri"*, Ankara: Gazi Üni. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, s. 28.

bir yöntemdir.”⁴⁴ Tartışarak öğrenmede öğrenciler, soru-cevap yöntemini kullanarak, derste işlenen konuya farklı bakış açılarından yaklaşırlar. Böylelikle birçok kavram, özellik, olay ve genelleme daha iyi irdelenmekte ve kavratılmaktadır.

Derslerde drama etkinliği sonunda oyun hakkında tartışılmalıdır.⁴⁵ San’a göre yaratıcı drama çalışmaları beş aşamadan oluşur. Bunlar; ısınma ve rahatlama çalışmaları, oynama, doğaçlama, oluşumlar ve değerlendirmedir.⁴⁶ Bu aşamaların her birinin ya da birkaçının sonunda “Neler hissettiniz?”, “Ne yaşadınız?”, ve “Nerede güçlük çektiniz?” gibi sorular sorularak değerlendirme yapılır. Bu yolla başkalarının davranış biçimleri, duygu ve düşünceleri ile ilgili bilgi sahibi olup, öğrenilenlerin gelecekte nasıl işimize yarayacağı daha iyi anlaşılır.⁴⁷

2.4.2.7. Keşfederek Öğrenme

Öğrenme; algılama yetisi, araştırma, bulma gibi birçok isim altında oluşur, bunların hepsi de insan zekâsının oluşturmacı yapısı sayesinde problem çözmeye kullanılır. Öğrenciler öğrenmelerine yardım edecek çeşitli ortam ve deneyimlere maruz bırakıldığında problemler çözülür ve düşünme gerçekleşir. Problem öğrenciyi ilginç ve hatta onu tedirgin edecek bile olsa gerekli olmalıdır. Öğrenci bu problemle uğraşmaya başlar, böylece hazırda olan bilgiyle problemi anlamaya veya olası çözüm bulmaya çalışır. Sonra problemin çözümüne ilişkin bir plan belirir ve sonunda denenir, kabul veya reddedilir.⁴⁸ Çocuk, fiziksel ve sosyal çevredeki yaşantılarını ve bunlarla ilgili algılamalarını, düşüncelerini simgeleştirerek, yaratıcılığını ifade eder. Bu yaşantılarını sentezleyerek yeni bir öğrenme sürecine geçer ve bu süreç onun eski bilgileri kullanarak, yeni öğrenmelerinde daha kolay keşfederek öğrenmesinde yardımcı olacaktır.⁴⁹

Düşünmenin önemini sıkça vurgulayan Dewey, “Düşündüğümüz yegâne zaman, bir problemle yüz yüze geldiğimiz zamandır.” demektedir.⁵⁰ Yaratıcı

⁴⁴ Demirel, *age*, s. 82.

⁴⁵ Arıkan, *age*, s. 54.

⁴⁶ Demirel, *age*, s. 88.

⁴⁷ Demirel, *age*, s. 89.

⁴⁸ Hasan Yılmaz, Ali Murat Sünbül, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006, s. 136-137.

⁴⁹ Önder, *age*, s. 66.

⁵⁰ Merih T. Bender, “John Dewey’in Eğitime Bakışı Üzerine Yeni Bir Yorum”, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2005, s. 17.

dramada etkinliğe katılan öğrenci, işlenen konu ya da üzerinde durulan problemle ilgili olarak bağımsız düşünerek, çözüme ulaşmaya çalışır. Burada öğrencinin hareketleri kısıtlanmaz ve öğrenciye müdahale edilmez. Böylelikle daha rahat hareket eden öğrencinin problem çözme yeteneği geliştirilmeye çalışılır.

Yaratıcı drama yönteminin kullanıldığı derslerde yapılan etkinlikler, çalışmada yer alan öğrencilerin bir yandan yaratıcılıklarını geliştirirken, diğer yandan kendine özgü bir şeyler oluşturarak öğrenmelerini sağlayabilir. Örneğin öğrenciler, ‘Çatalhöyükte Yaşam’ konusu işlenirken, derste araç-gereç olarak kullanılan yanık buğday tanelerinden yola çıkarak; ateşin keşfi, kontrolü ve kullanımı, yerleşik hayata geçiş ve tarımla ilgili özelliklerin bilişsel bilgisini kazanabilir. Böylelikle öğrenciler daha anlamlı ve kalıcı bir öğrenme gerçekleştirecektir.

2.4.2.8. Duygusal Öğrenme

Sınıf içi etkileşimin yoğun olduğu zamanlarda duygusal öğrenme de yaşanmaktadır. Çünkü derse katılımı olan her öğrenci kendi duygusal özelliklerini az çok gösterecektir. Sınıf içi etkileşimin yoğun olduğu drama etkinliklerinde de duygusal öğrenme söz konusudur. Yapılan etkinliklerde öğrenciler, kendi hayal güçlerini kullanıp kendi duygularını aktardıkları için, hem empati kurmakta hem de bilişsel sürecin daha etkili olmasını mümkün kılmaktadırlar.

Dramada öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci uyumu çok önemlidir. Çünkü öğrenci kendini sınıf içinde rahat hissetmiyorsa, etkinliğe yeterli ilgiyi gösteremez. Goleman’a göre, duygusal öğrenme açısından öğretmenler ve öğrenciler arasındaki eşzamanlılık, hissettikleri ahengin göstergesidir. Sınıflarda yapılan incelemeler; öğretmen ve öğrencilerin hareketleri birbiriyle ne kadar uyumluysa, etkileşim sırasında kendilerini o kadar yakın, mutlu, hevesli, ilgili ve rahat hissettiklerini gösteriyor.⁵¹ Öğrenciler için sınıf ortamı ne kadar rahat olursa, drama çalışması veya yöntem ve teknikler o kadar etkili olur.

Duygularla öğrenmeler arasındaki en belirgin ilişkinin, duygusal öneme sahip olayların kolay hatırlandığıdır. Başka bir deyişle, öğrenme malzemesinin duyguları uyardığı durumda, daha sonra iyi hatırlanabildiği söylenebilir. Özellikle olumlu

⁵¹ Goleman, *age.*, s. 151.

duyguların düşünce akışını hızlandırdığı ve sosyal davranışlarda daha aktif olmayla ilişkili olduğu saptanmıştır. Duyguların eğitimine özellikle de etkinliğe katılan çocuklarda da çok olumlu duyguların uyanmasına yol açabilecek eğitici drama yaşantıları duyguları dahil ederek öğrenmeye olanak sağladığı ileri sürülmüştür.⁵²

2.4.2.9. İş Birliği Kurarak Öğrenme

Christison (1990)'a göre iş birliğine dayalı öğrenme, öğrencilerin küçük gruplar oluşturarak bir problemi çözmek ya da bir görevi yerine getirmek üzere ortak bir amaç uğruna birlikte çalışma yoluyla bir konuyu öğrenme yaklaşımıdır.⁵³ Öğrenciler açısından işbirlikli öğrenmenin en büyük katkısı, öğrencilerin kendilerine olan saygılarının artması konusunda olur. Öğrenciler sadece aynı öğrencilerle çalışmak yerine tüm öğrencilerle çalışma fırsatı elde ettikleri için, her öğrencinin farklı yetenekleri ve özellikleri olduğunu fark ederler. Öğrencilerin derse katılımı daha fazladır. Çünkü derste sürekli bir diyalog ve paylaşım söz konusudur. İşbirlikli öğrenme ile gruplar çalışması yapılırken bazı öğrenciler konuları anlamamış olabilirler. Ancak grup içinde öğrenciler birbirine yardımcı olacağı için öğrencilerle birebir ilgilenmeye gerek kalmaz ve bu sorun grup içinde kolayca çözülür.⁵⁴

İş birliği kurarak öğrenme eğitici dramaya çok iyi uyan bir öğrenme türüdür. Çünkü çocuklar drama sırasında, grupta birlikte çalışırlar. Öğretmen gruptaki çocuklara belirli roller verir. Grup üyeleri birbirlerine karşı ortaya çıkacak oyun, durum ve öykü canlandırma konularında sorumludur.⁵⁵

2.4.2.10. Kavram Öğrenme

Kavram, benzer özelliklere sahip varlık, düşünce ve olay gruplarına verilen isimdir.⁵⁶ Kavrama yoluyla öğrenme bilişsel öğrenme sürecinde önemlidir. Bu tür öğrenmede kişi iç görü kazanır. Öğrenme organizma hazır olduğunda bir anda gerçekleşen bir olay olarak görülür. İlk izlenimlerin bellekte iz bırakması

⁵² Önder, *age*, s. 68–69.

⁵³ Demirel, *age*, s. 137.

⁵⁴ Hüseyin Şenol Bal, Şenol Yıldırım, H. İbrahim, “İlköğretim 6. sınıf Fen Bilgisi Dersinde Duyu Organları Konusunun İşlenmesinde İş Birlikçi Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısı ve Tutum Üzerindeki Etkisi”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt 15, No:1, Mart, 2007, s. 212.

⁵⁵ Önder, *age*, s. 69.

⁵⁶ Senemoğlu, *age*, s. 510.

edinilen bilgilere göre izlenimlerin sonraki benzer izlenimlerle gruplanarak etiketlenmesi sonucunda kavramlar oluşur. Kavram oluşumunda duyular önemli bir yer tutar. Kavram öğrenme süreci, kavramın isimlendirilmesi, söz konusu kavramla ilgili ve ilgisiz olan niteliklerin tanımlanması ve kavrama ait olan ve olmayan örneklerin belirlenmesi ayırt edilmesi ve genellenmesi yoluyla olur. Kavram öğrenme temelde “ayırt etmeyi öğrenmedir.” Bu tür öğrenmede insanlar kavram ismini uygun özelliğe sahip nesnelere hepsi için kullanmayı öğrenir.⁵⁷

Kavramlar, bireyin düşünmesini sağlayan zihinsel araçlardır. Kavramlar fiziksel ve sosyal dünyayı anlamamızı ve anlamlı iletişim kurmamızı sağlar. Kavramlara sahip olmayan bir yetişkinin düşünmesi, bir bebeğin düşünmesi gibi duysal algılamalarıyla sınırlıdır. Kısaca kavramlar düşünme için gereklidir. Kavramları anlama; ilkeleri anlama, problem çözme ve dünyayı anlama için gereklidir. Kavramlar çok kapsamlı bilgileri kullanılabilir birimler haline getirir.⁵⁸

Öğrencinin bilişsel gelişimine paralel olarak kavram öğrenmede ve öğretmede öğrenciye öğretilecek kavramın özelliğiyle alakalı en az iki farklı örneği ile örnek olmayan nesne verilir. Öğrencilere verilen örneklerle kavramın adı ve özelliği ilişkilendirilerek, somut ve tanıma düzeyinde öğretimi sağlanır.⁵⁹ Öğrenciler Sosyal Bilgiler derslerinde ilk çağ tarihine ait ve kendi dilinde olmayan kavramları telaffuz etmekte, anlamakta ve hatırlamakta zorlandıkları görülmektedir. Drama çalışmalarında öğrenciler, öğreneceği alanla ilgili kavramları doğaçlama olarak somutlaştırıp, o kavramla ilgili yaratıcılığını sergileyeceği için, kavram öğrenme daha kalıcı olacaktır. Örneğin, Hititlere ait bir kavram olan “Tavananna” sözcüğünü öğrenciler drama etkinliğinde canlandırma ve o kavrama ait özellikleri yansıtmaya yoluyla daha kolay öğrenebileceklerdir.

Görüldüğü gibi drama birçok öğrenme yaşantısını içinde barındıran bir öğrenme yöntemidir. Bunun sebebi dramanın tüm duyu organları için öğrenme malzemesi sunmasıdır. Dolayısıyla drama, çocuğun eğitim sürecine uyarıcı bir zenginlik ve çeşitlilik katar.

⁵⁷ Ramazan Arı, Ömer Üre, Hasan Yılmaz, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (Eğitimin Psikolojik Temelleri)*, Mikro Yay., 3. Baskı, Konya, Basım yılı yok, s. 187-188.

⁵⁸ Senemoğlu, *age.*, s. 511.

⁵⁹ Senemoğlu, *age.*, s. 512.

2.4.3. Yaratıcı Dramanın Öğrenciye Kazandırdıkları

- Çocuğun becerikliliği gelişir.
- Çocukların toplum içinde iyi ilişki kurmaları gelişir.
- Kendine güven duygusu gelişir.
- Çocuk, gelecek tehlikeleri sezer ve kendini korur.
- Zorluklarla mücadele etmeyi öğrenir.
- Başkalarına yardım etme duygusu gelişir.
- Kıskançlık duygusu gider ve yerine rekabet duygusu gelişir.
- Duygularına söz geçirmeyi öğrenir.
- İnsanları, doğayı ve hayatı sevmeyi öğrenir.
- Ritim duygusu kazanır.
- Konuşması düzelir ve gelişir.
- Sözcük hazinesi gelişir.
- Estetik duygusu gelişir.
- Tüketici değil üretici olmayı öğrenir.
- Düşünce gücü gelişir.
- Zamanın değerini bilir.
- Yaratıcılığı öğrenir, yaratıcılığı gelişir.⁶⁰

2.4.4. Dramada Kullanılan Teknikler

Drama yöntemi içinde çeşitli teknikler kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Doğaçlama: Belli karakterleri öğrencilerin hazırlık yapmadan hemen canlandırmaları demektir. Burada bir sınırlandırma yapılmadığı için tamamen öğrenci yaratıcılığına dayanmaktadır. Yapılacak doğaçlama basit olmalı ve çoğu kez

⁶⁰ Arıkan, *age.*, s. 51-52.

olay, konu ya da roller öğretmen tarafından iyi tanımlanmalıdır.⁶¹ Doğalamalar sırasında müzik almak çeşitli ses efektleri vermek çocuğu konsantre edecektir. Çocukları belirli kalıplara itecek kostümleri giydirmek yanlıtır. Çocuğa pelerin giydirmek yerine çocuğun doğaçlama sırasında kazağını pelerin gibi kullanması beklenmelidir.⁶²

Rol oynama: Öğrencilerden kendilerine verilen bir rolü oynamaları istenir. Çünkü başka birinin rolüne girerek, kendini diğer kişinin yerine koyalıbme becerisinin kazanılmasını sağlar.⁶³

Kukla: Bütün dünyada çocukların en sevdiği drama türlerinden biri de kuklalardır. Burada kukla, çok değişik teknikler kullanılarak öğrenciler tarafından geliştirilir ve kişi kuklaların arkasına saklanarak ya da saklanmadan söylemek istediği birçok sözü, vermek istediği birçok mesajı buradan verebilir. Kukla oynatmada öğretmen ilk önce bir hikye anlatır. Öğrenciler kendi zgr iradesiyle hangi kuklayı oynatacağına karar verir. Asıl amaç kuklayla bütünleşmektedir. Oyun karakterine göre düşünme, hareket etme, ses ve konuşma becerisi önemlidir. Karakterin mutlu, mutsuz ya da hissedeceği duygular yansıtılmaya çalışılmalıdır. Oyundan önce çocukların kuklayı tanınmaları için prova yapmaları ve kuklanın hareketlerini anlamaları gerekir.⁶⁴

Pantomim: İnsanın iç dünyasının ve eylemlerinin bilinçli olarak hareket eden beden tarafından dile getirilmesidir. Asal olarak insanı konu alır fakat tiyatral anlamı olan bazı evre unsurlarını da kapsar. Dil ile ifadenin olduğu gibi pantomimde beden ile ifadenin bir parçasıdır. Bedeni ifade kaynağı itibarıyla algılamaya ve duygulara hitap eder. Bir oyuncu hayatı boyunca pantomim yapmasa bile okuması, araştırması bile ona pek çok şey katar. Pantomim, oyuncunun bedenini hayal gücüyle bilinçli olarak kullanılmasına olanak sağlayacak, aynı zamanda sahnede dekor parçalarıyla kolay iletişime girecek bir zemini hazırlar. Pantomim, sözsüz oyun olduğu için

⁶¹ nder, *age.*, s. 141.

⁶² Arıkan, *age.*, s. 59.

⁶³ nder, *age.*, s. 138.

⁶⁴ Arıkan, *age.*, s. 29.

vücuda iki kat iş düşmektedir. Pantomimde vücut aynı zamanda sözün işlevini de üstlenmektedir.⁶⁵

Rol Değiştirme: Eğitici drama etkinliği sırasında, farklı rolleri oynayan çocukların, rollerini değiştirmeleri; farklı rolleri denemelerini, yaşamalarını sağlayarak, onların öğrenme ve anlama becerilerini zenginleştirebilir.

Paralel Çalışma: Tüm çocuklar aynı anda ikişerli, üçerli, dörderli gruplar halinde ortak bir etkinliği yaparlar. Ortak etkinliği yapan gruplardan her bir, etkinliği kendi tarzında yapabilir. Paralel grupların tıpatıp aynı davranışlarla oynamaları gerekmez. Bu sırada hiçbir izleyici yoktur. Tüm çocuklar gruplar halinde aynı mekanda çalışırlar. Öğretmen ya gruplardan birine dahil olur, yada gruplar arasında dolaşır.⁶⁶

Zihinde Canlandırma: Zihinde canlandırma, çevredeki nesnelere fiziksel niteliklerinin ve yaşanan olayların zihinde tasarlanmasıdır (Klatzky, 1980). Bazı etkinliklerde, katılan çocuklardan gözlerini kapatarak, öğretmenin verdiği önergeler doğrultusunda belirli görüntüleri zihinlerinde canlandırmaları istenir. Rahatlama çalışmaları sırasında başvurulan bu teknikte, çocukların konsantre olmaları sağlanır.⁶⁷

2.4.5. Drama Uygulama Yöntemleri

Yaratıcı drama çalışmalarında genel olarak izlenen yöntem şöyledir:

- Isınma çalışmaları
- Uyum ve güven çalışmaları
- İmgesel düşünme çalışmaları
- Düş gücünü geliştirme çalışmaları
- Duygu ve devinim çalışmaları
- Devinim ve ritim çalışmaları

⁶⁵ Arıkan, *age.*, s. 60.

⁶⁶ Önder, *age.*, s. 140.

⁶⁷ Önder, *age.*, s. 110.

- Doğaçlama çalışmaları
- Oluşum çalışmaları ⁶⁸

2.4.6. Yaratıcı Dramanın Aşamaları

Eğitimde drama yöntemini uygularken sırasıyla belli aşamaları takip etmek gerekir. Bu aşamalar dersin/konunun içeriğine ve öğretmenin yapacağı çalışmaya göre biçimlenir. Her aşama sonunda ya da etkinliğin sonunda öğrencilere neler yaşadıklarına, neler hissettiklerine ve nerede zorlandıklarına dair sorular sorulur. Yapılan çalışmanın amacına ve etkilikten zevk alıp almadıklarını öğrenmeye yönelik sorular sorularak öğrencilerin deneyimlerini paylaşmaları sağlanır. Adıgüzel'in (2007, s. 28-29) yaptığı çalışmaya göre aşamalar řunlardır⁶⁹:

2.4.6.1. Hazırlık- Isınma Aşaması

Bu aşama öğrenciler arasında bir dinamizm oluştururken, aynı zaman da onların birbirlerine ısınmalarını/alışmalarını sağlar. Ayrıca canlandırma aşamasına hazırlık özelliği taşır. Bu aşamada oyunlarla öğretmen ve öğrencilerin birbirlerini gözlemleyip ısınmalarını sağlayarak, çalışılacak konuya hazırlanmalarını kolaylaştırır. Oyunun bir eğence olarak algılanmasının oluşturacağı sıkıntıları yaşamamak için, oyunların diğer aşamalarda da kullanılabilcek bir etkinlik olduğu vurgulanmalıdır. Bu aşama canlandırılacak konunun belirlendiği, verildiği, öğrencilerin tek tek doğaçlamanın ya da küçük grupların belirlendiği aşamadan oluşur.⁷⁰

2.4.6.2. Canlandırma Aşaması

Canlandırılacak içerik çerçevesinde bir başlangıç noktası olan, doğaçlama, rol oynama ve diğer tekniklerin kullanıldığı, sürecin nasıl sonuçlanacağının da önceden

⁶⁸ Ali Öztürk, *Öğretmen Yetiştirmede Yaratıcı Drama Yöntemiyle İşlenecek Tiyatro Dersinin Öğretmen Adaylarındaki Sözel İletişim Becerilerine Etkileri*, Eğitimde-Tiyatroda Yaratıcı Drama, Çağdaş Drama Derneği Bülteni, Sayı, 3-4, 1999, s. 33-34.

⁶⁹ Turan ve diğerleri, *age.*, s. 367.

⁷⁰ Turan ve diğerleri, *age.*, s. 367.

belirlenmediği ya da bilinmediği bir aşamadır. Drama çalışmalarında bu aşamada teknikler kullanılır ve bir ürün, bir oluşum ortaya çıkar. Eğitimde drama çalışmalarındaki tüm yaşantılar, paylaşımlar, değerlendirmeler, bu aşamada oluşum çalışmaları ile oluşan canlandırmalara, sonuçlarına ve bireyde bıraktığı izlere göre yapılır.⁷¹

2.4.6.3. Değerlendirme- Tartışma- Paylaşım Aşaması

Drama çalışmalarının değerlendirildiği aşamadır. Dramada verilmek istenenlerin özü, değeri ve niteliği bu aşamada saptanır. Genel olarak önceden belirlenen hedefler ve oluşumlar üzerine tartışmalar bu aşamada yapılır. Öğrenilenlerin kazanıma dönüşüp dönüşmediği ve bu durumun gelecek yaşantılara etkisinin olup olmayacağı, tüm drama yaşantı ve süreçlerinin nasıl algılandığı, anlaşıldığına yönelik duygu ve düşüncelerin paylaşılması bu aşamada olur. Sosyal Bilgiler dersinde dramanın bir yöntem olarak kullanılması durumunda dersin kazanımına yönelik yapılacak değerlendirme çok yönlü olabilir. Yani bilgi düzeyinde, tutumları ölçme ya da ürüne yönelik değerlendirme yapılabilir. Değerlendirme, grupla yapılacak tartışmalar ya da rol dışında çeşitli yazma çalışmaları (mektup, yazın türleri, gazete çıkarma) gibi durumları ölçmeye yönelik olabilir.⁷²

2.4.7. Drama Araç ve Gereçleri

Yaratıcı dramanın ayrılmaz parçası araç ve gereçlerdir. Yaratıcı drama sürecinde akla gelen hemen her tür araç, gereçler kullanılabilir. Bu kullanım, araç gereçlerin aslında farklı amaçlar için kullanılması, biçimin değiştirilmesi ya da birkaç nesnenin bir arada farklı işlevler üstlenmesi biçimde de olabilir. Örneğin bir kalem katılımcının elinde uzay mekiği, çivi yazısını göstermek için yararlanılan bir nesne gibi kullanılabilir. bir çift kol düğmesi dinleme aygıtına dönüşebilir ya da bir örtü pelerin gibi, bir çanta ve bir saç tokası takas usulünü göstermede yardımcı bir araç olabilir.⁷³

⁷¹ Demirel, *age.*, s. 89-90, Turan ve diğerleri, *age.*, s. 367.

⁷² Turan ve diğerleri, *age.*, s. 368.

⁷³ Turan ve diğerleri, *age.*, s. 379.

Yukarıda sayılanların yanı sıra (Üstündağ 1998) evde, okulda ya da çevrede kullanılmayan her çeşit ve büyüklükteki eşya, araç ve gereç yaratıcı drama etkinliklerinde kullanılabilir. Eskimiş bir şapka, yıpranmış bir kitap, modası geçmiş bir çanta, süs eşyası, kutu, vazo, ayakkabı gibi bazı eşyalardan, kullanılmış eski giysilere, günü geçmiş, biletlere, kullanılmayan paralara, sararmış örtülere ve bozulmuş eşyalara kadar hemen her türlü malzeme yaratıcı drama etkinliklerinde bulunabilir. Bu araç ve gereçlerle gerçek yaşamda olduğu gibi doğal bir etkileşimin yanı sıra oluşturulan yeni etkileşimlere ve yeni paylaşımlara yer verilmektedir.⁷⁴

2.4.8 Yaratıcı Dramanın Hedefleri

Adıgüzel (1993) ve Üstündağ (1995) tarafından bildirildiğine göre; Adıgüzel, günümüz eğitim sistemi içinde yaratıcı dramanın hedeflerinden bir bölümü şöyle sıralanabildiğini belirtmiştir; yaratıcılık ve estetik gelişimi sağlama, eleştirel düşünme yeteneği kazandırma, Sosyal gelişim ve birlikte çalışma alışkanlığı kazandırma, kendine güven duyma ve karar verme becerileri kazanma, dil ve iletişim becerileri kazanma, İmgelem gücünü, duygularını ve düşüncelerini geliştirme.⁷⁵

2.5. İlgili Araştırmalar

Başbuğ tarafından hazırlanan İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Gerçekleşen Düşler” Ünitesi’nin öğretiminde, yaratıcı drama yönteminin kullanılarak işlendiği bu projede, yaratıcı drama yönteminin, başarıya etkisi araştırılmıştır. Projede, kontrol gruplu ön test-son test araştırma modeli kullanılmıştır. 5 / D sınıfı kontrol 5 / C sınıfı deney grubu olarak belirlenmiştir. Proje, Şehit Mehmet Altanlar İlköğretim Okulu 5 / C – 5 / D sınıflarında ve Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı Hava Müzesinde olmak üzere iki farklı mekânda uygulanmıştır. Sınıftaki ve müzedeki uygulamalarda deney grubunda “Gerçekleşen Düşler” Ünitenin kazanımlarına yönelik planlanan yaratıcı drama etkinlikleri yapılırken kontrol grubunda Sosyal Bilgiler programında önerilen etkinlikler uygulanmıştır. Ön- test ve son-test sonuçlarına göre değerlendirmesi yapılan projenin

⁷⁴ Üstündağ, *age.*, s. 44.

⁷⁵ Üstündağ, *age.*, s. 38.

her oturumunun sonunda da oturumların değerlendirmesi resim yapma, mektup yazma, çalışma kâğıtları doldurma, sözel ifade etme biçiminde de yapılmıştır.⁷⁶

Beşir tarafından yapılan bu çalışmada ilk ve orta dereceli okullarda görev yapan öğretmenlere eğitim yöntemi ve sanat eğitimi alanı olarak yaratıcı dramanın tanıtılması amaçlanmıştır. Çalışma atölye çalışması olarak yapılmış olup, Keçiören İlçesi'nde görev yapan öğretmenleri kapsamaktadır. alışmalar Keçiören İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından "Temel Düzey Yaratıcı Drama Kursu" olarak düzenlenmiş, kursa 18 öğretmen katılmıştır. Kurs süresi boyunca Yaratıcı Dramanın teknikleri, derslerde yöntem olarak kullanımı ve sanat alanları ile ilişkisi öğrencilere atölye çalışması ile verilmiştir. Çalışmada kullanılan sanat alanlarından araç olarak yararlanılmıştır. Temel düzeyde yaratıcı dramanın tanımı, aşamaları ve temel yüzeye yönelik olan teknikleri atölye çalışması olarak kursa katılan öğretmenlere verilmiştir. Çalışmada öncelikle öğretmenlerin kendi yaratıcılıklarını geliştirmeleri hedeflenmiştir. Kurs boyunca yapılan değerlendirmeler liderin gözlemleri ve kurs sonunda yapılan anket sonucunda yaratıcı drama temel düzey kursunun amacına ulaştığı görölmüştür.⁷⁷

Bozdoğan bu çalışmasında Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri ile yaratıcı drama ilişkisini belirlemeyi amaçlanmıştır. Araştırma kuramsal olarak gerçekleştirilmiş olup çalışma raporları üç bölüm halinde ele alınmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde "Psikolojik Danışma ve Rehberlik" alanı; ikinci bölümünde ise yaratıcı drama bir yöntem, bir alan ve bir kavram olarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde yaratıcı drama ile psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin ilişkisi incelenmiş, her iki alanla da ilgili görölen kavramlar açıklanmıştır. Araştırmanın sonucunda, yaratıcı dramanın okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri alanında etkili bir grup rehberliği yöntemi olduğu belirlenmiştir.⁷⁸

⁷⁶ Songül Başbuğ, *Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.

⁷⁷ Ö. Beşir, *Yaratıcı Dramanın İki Boyutu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2003.

⁷⁸ Zülal Bozdoğan, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinde Dramanın Yeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2002.

Efsun'un yaptığı Bu projenin amacı, çocukların yaratıcı dramının en önemli işlevlerinden biri olarak düşünebileceğimiz yaşayarak öğrenme işlevi içinde, masallarla, masal kahramanları ile ve de masalların öğretici boyutu ile tanışmasını sağlamak ve çocuklarda masallardan yola çıkarak yazınsal sanata ilgi uyandırmaktır. Proje iki aşamalı olarak uygulanmıştır. Temel drama eğitiminin verildiği birinci aşamada öğrencilerin etkileşim ve iletişim, güven, duygu ve duyu çalışmaları, dikkat ve algı, rol oynama ve doğaçlama, dilin etkin kullanılması, ritm duygusunun geliştirilmesi ve yaratıcı drama düşünme konuları ele alınmıştır. Masallarla drama eğitiminin yapıldığı ikinci aşamada ise öğrencilerin masal kavramına olan farkındalıklarının geliştirilmesi amacıyla masal öğeleri kullanılarak ileri düzeyde yaratıcı drama tekniklerini kapsayan çalışmalara yer verilmiştir. Projenin sonunda öğrencilerin, çalışmalar süresince ve bitiminde sözlü ve yazılı dönütlere göre masallara, masal kahramanlarına ve de edebi eserlere olan tutumlarında olumlu anlamda değişimler olduğu gözlenmiştir.⁷⁹

Kocayörük tarafından yapılan “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Becerilerini Geliştirmede Dramanın Etkisi” adlı araştırmada sosyal davranışı yeterli ölçüde göstermeyen ilköğretim öğrencilerine temel sosyal becerileri kazandırmada drama tekniğinin etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma Ankara Yasemin Karakaya İlköğretim Okulunda eğitim gören 34 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Bu öğrencilerden 16'sı dramayla sosyal beceri eğitimi alırken, diğer 16 öğrenci böyle bir eğitim almamıştır. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri araştırmacı tarafından geliştirilen 20 cümleden oluşan sosyal beceri ölçeği ile ölçülmüştür. Sonuçta uygulanan drama etkinlikleri yoluyla öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirebileceklerine değinilmiştir.⁸⁰

Koç ve Dikici (2003) tarafından yapılan “Eğitimde Dramanın Bir Yöntem Olarak Kullanılması” adlı çalışmada eğitimde drama kavramı kuramsal bir şekilde açıklanmaya çalışılmış ve bir kavramın, bir ders konusunun, bir metnin daha iyi kılınması, bireyce ve grupça daha iyi özümseyip içsel yaşantıya dönüşmesi,

⁷⁹ Sevim Efsun, *Yaratıcı Drama ve Masallar*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.

⁸⁰ A. Kocayörük, *İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Becerilerini Geliştirmede Dramanın Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 2000.

gözden geçirilerek üzerinde düşünülerek dışa vurulması olarak tanımlanmıştır. Eğitimde drama yönteminin kullanılmasının önemini, bir iletişim yöntemi toplum yaşamına uyum sağlamada önemli bir rolü olması ve çocuğun yakın çevresindeki olayları somut şekilde yaşantıya dönüştürebilmesi ve öğrendiği bir çok şeyi uygulama fırsatı bulmasına katkıda bulunduğu vurgulanmıştır . Ayrıca “eğitimci öğrenciye ne öğretmek?” istiyor sorusu da geniş bir şekilde cevaplandırılmıştır.

Şahin’in bu projesinde, kavram öğrenme ve kavram gelişimi üzerinde durulmuştur. Projede oyunun öğrenme için uygun bir atmosfer yarattığı ve çocuğun risksiz bir ortamda, keşfederek ve yaşayarak öğrendiği, soyut öğrenmenin daha somut hale geldiği ve kavram becerilerinin gelişebilmesi içinde bunu önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Ayrıca küçük çocukların temel kavramı öğrenebilmelerinde fiziksel ve sosyal çevreleri ile kurdukları etkileşimin önemli olduğu ve bununda en iyi drama ile sağlanabileceğinden bahsedilmiştir. Piaget’in kuramından yola çıkarak yine dramanın öğrenmeyi en iyi sağlayan teknik olduğu vurgulanmıştır.⁸¹

Sümerler’de yerin, göğün tanrısı İnanna ile Çoban Dumuzi’nin evliliğini konu alan mitolojik öykü ile geçmişten günümüze varlığını hala sürdüren Hıdrellez Bahar Bayramı’nın bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Sümerler’ de kutsal öğrenme töreni olarak geçen “İnanna’nın Aşkı” ritüeli ile Hızır peygamberin yeryüzünde bereket sağtığı, İlyas peygamberin de denizlerde yol açtığı gün; bugün günümüzde Hıdrellez Bahar Bayramı olarak kutlanmaktadır. Proje; bu bağlantıdan hareketle bu iki ritüelistik hikayenin yaratıcı drama yöntemi ile sahneye konulması düşüncesini kapsamaktadır. Toplam 23 oturumdan oluşan projenin uygulamasına; 03.03.2007’ de başlanmıştır. Batıkent Lisesi’nde 1. ve 2. sınıf kız ve erkek öğrencilerinden oluşan bir karma grupta uygulanan projenin, sanatsal sunumunun 06.05.2007 Hıdrellez Bahar Bayramı’nda gösterilmesi tasarlanmıştır. Proje; bir gelenek haline gelen Hıdrellez Bahar şenliklerinin kökeninin nereden geldiğini göstermek, ulaşılan noktalarda Sümerler’e ve bağlantılı olarak tarihe ilgi uyandırmak, bu sayede de yaratıcı dramayla sanatsal bir sunum ortaya koymayı amaçlamaktadır.⁸²

⁸¹ Ayşe Nur Şahin, *Drama Yöntemi ile Kavram Öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2002.

⁸² Nilgün Tuluk, *Yaratıcı Dramadan Sahneye: Baharın Gelişi Ritüeli, Hıdrellez*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.

Yeğen (2003) “Yaratıcı Drama” adlı çalışmasında eğitimde drama kavramının tanımını yapmakta ve özelliklerini açıklamaktadır. Ayrıca yaratıcı dramanın boyutları, hedefleri, içeriği ve yöntemleri üzerinde durulmuştur. Çalışmada duyu, dokunma çalışmaları, heykel ve form oluşturma konusuyla ilgili drama ders planı örneği sunulmuştur. Bu drama örneği 150 dakikalık bir oturumluk drama dersi için oluşturulmuş ve 18 yaş üstündeki 20 kişi üzerinde uygulanmıştır. Belirlenmiş olan hedeflere uygun olarak içerik hazırlanmış ve ısınma, oyun, doğaçlama, oluşum ve değerlendirme aşamaları ayrıntılı bir şekilde planlanmıştır.

Özsoy (2003) “İlköğretim Matematik Derslerinde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması” adlı çalışmasında matematik dersinin fazla sevilmeşişinden yola çıkarak, uygun yöntemlerle öğrencilere matematik dersini sevdirmek ve matematiği öğrencinin isteyerek girdiği bir ders haline getirmeyi amaçlamıştır. Bunun için ilköğretim sekizinci sınıf “Dik Prizmanın Özellikleri ve Hacimleri” konusunun öğretiminde yaratıcı drama yöntemi uygulanmış ve öğrenci başarısına etkisi incelenmiştir. Bu çalışma Balıkesir ili merkez Karesi İlköğretim sekizinci sınıftaki 60 öğrenciye uygulanmıştır. Sonuçta öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif kılan, fikirlerini ortaya koymasını sağlayan problemleri kendi kendilerine ya da 23 grupta çözmeyi teşvik eden, bağımsız öğrenen bireyler yetişmesini sağlayan yaratıcı dramanın öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği görülmüş ve yeni yaklaşımlar arasında yer alan bir öğretim yöntemi olarak tek başına ya da diğer yöntemlerle birlikte matematik öğretiminde kullanılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca öğrencilerin çalışma sonunda görüşleri alınmış ve şimdiye kadar matematik derslerinde böyle oyun oynamadıkları, hem öğrenip hem eğlendikleri saptanmıştır.

Okvuran (2003) “Drama Öğretmeninin Yeterlilikleri” adlı çalışmasında drama öğretmenin sahip olması gereken yeterlilikler ve beceriler incelenmektedir. Ayrıca dramanın tanımı, başlıca özellikleri, ilköğretim ve lise öğrencilerinin drama eğitimi ile kazanacakları davranışları ayrı ayrı incelenmiştir. Sonuç olarak drama öğretmeni drama literatürü ve drama tarihi bilgisine, drama deneyimine, edebiyat bilgisine, olumlu bir atmosfer yaratabilme becerisine,

doğaçlamayı manipüle etme v.b. pek çok yeterliliğe ve beceriye sahip olmasının gerektiği ifade edilmiştir.

Gürol (2003) tarafından yapılan “Okul Öncesi Öğretmenleri ile Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Dramanın Uygulanmasına İlişkin Görüşleri” adlı araştırmada okul öncesinde, eğitimde dramanın uygulanmasına ilişkin hizmet içi eğitime katılan okul öncesi öğretmenlerinin, okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının ve bu programda görev yapan öğretim elemanlarının görüşleri ve karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır. Çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1998-2001 yılları arasında düzenlenen ve drama ağırlıklı olan hizmet içi kurslarına katılan 377 öğretmenin, eğitim fakültelerinin okulöncesi öğretmenliği programının son sınıfında öğrenim gören 514 öğrencinin ve eğitim fakültelerinin okulöncesi ile sınıf öğretmenliği programlarında görev yapan ve drama derslerine giren 22 öğretim elemanının ankete verdiklere cevaplara yer verilmiştir.

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğunluğu, drama dersini verecek öğretmenlerin eğitim fakültelerine drama dersinin konarak ve hizmet içi eğitim verilerek yetiştirilmesini, öğretmen adaylarının tamamına yakını drama dersinin programda bulunmasını, öğretim elemanlarının tamamı drama dersinin programda bulunmasını ve zorunlu olmasını istemişlerdir.

Akfırat (2002) tarafından yapılan “Engelli Çocuklar İçin Drama Lideri Farklılıklar Yaratabilir - İlköğretimde Engelli Çocuklarla Yaratıcı Drama” adlı bildirisinde yaratıcı dramanın kullanıldığı değişik alanlar, yaratıcı drama çalışmalarının engelli çocuklara sağlayacağı yararlar, ilköğretim çağındaki zihinsel, ortopedik, işitme engellilerin, otistik çocukların, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olanların bazı özellikleri ve yaptıkları drama çalışmaları ile ilköğretim çağındaki engelli çocuklar için drama sürecinin hazırlanmasında dikkat edilecek bazı noktalara yer verilmiştir. Sonuç olarak engelli çocuklarla yaratıcı drama çalışmalarında; küçük gruplarla çalışma, uygun materyal seçimi, oyunlar ve kuralların en basite indirgenmesi, sürecin ve atmosferin iyi kurgulanması, adım adım ve yavaş yavaş ilerleme, amaca uygun drama sürecinin hazırlanması gibi noktalara dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Ay (2005) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim Hayat Bilgisi öğretiminde yaratıcı drama ve geleneksel yöntemlerin öğrenci başarısı ve hatırad tutma düzeyi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma 2004-2005 eğitim-öğretim yılı bahar yarı yılında Denizli Raşit Özkardeş İlköğretim Okulunda okuyan 68 üçüncü sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Bu öğrencilerden 36'sına yaratıcı drama, 32'sine geleneksel 26 yöntem ile Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ünitesi işlenmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan başarı testi, uygulama öncesi, uygulamanın hemen bitiminde ve uygulama bitiminden bir süre sonra her iki grupta yer alan öğrencilere ayrı ayrı uygulanmıştır. Sonuç olarak yaratıcı drama yönteminin öğrenci başarısı ve hatırad tutma üzerinde olumlu etkileri olduğu bulunmuştur.

Bütün bu bilgiler değerlendirildiğinde açıkça görülüyor ki; drama öğrencilerin derste verilenleri başarılı bir şekilde öğrenmesinde çok etkili bir araçtır. Dramanın da etkili bir şekilde kullanılması için öğrencilere iletişim kurarken, işbirliği yaparken, görüş ve fikirlerini ifade ederken gerekli ortamın sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca seçilen hikayelerde öğrencilerin çevrede olup bitenleri tanınmasında ve olayın içindeki insanlara nasıl davranacağı konusunda da yardım edebilecek nitelikte olması gerektiği belirtilmiştir. Bazı durumlarda öğrencilerden kendi başlarına konuyla ilgili oyun yazmaları istenerek onların yaratıcılıklarının gelişmesine katkıda bulunabileceği açıklanmıştır.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN MODELİ VE YÖNTEMİ

3.1. Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde problemin çözümünde izlenen yöneme yer verilmiştir. Sırasıyla araştırmaya katılan denekler, veri toplama araçları, başarı testi, deney deseni, işlem yolu, denel işlemler ve verilerin çözümlenmesinde yararlanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2008-2009 eğitim-öğretim yılı birinci dönemi Haymana Mahmut Hilmi Doğan İlköğretim Okulu 6. sınıfında eğitim gören 72 öğrenci, örneklemi ise 6-A (N=36) ve 6-B (N=36) sınıfı öğrencileri oluşturmaktadır. Akademik başarıları arasında anlamlı farklılığın olmadığı iki altıncı sınıf şubesindeki öğrenciler araştırmanın denekleri olarak alınmıştır. Rastgele bir seçimle sınıflardan biri deney diğeri de kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmaya deney grubundan 36, kontrol grubundan 36 olmak üzere toplam 72 öğrenci katılmıştır

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama amacıyla Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testi ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır

3.3.1. Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testi

Öğrencilerin başarılarını ölçmek için kullanılan başarı testi araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu test hazırlanırken Sosyal Bilgiler öğretmeninin öğretmen kılavuz kitabındaki hedef ve davranışlar dikkate alınmıştır. Belirlenen 29 sorudan oluşan Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testinin Cronbach alfa güvenilirliği

katsayısı SPSS 16.0 paket programında. 0.76 olarak hesaplanmış ve test soruları ekler bölümünde verilmiştir (bakınız Ek-1).

Bir sorunun güçlük derecesi indeksi, 0 ile 1 değerleri arasında değişebilir. Sorunun güçlük derecesi ne kadar küçükse, o soru uygulamanın yapıldığı öğrenci grubu için o kadar zor; ne kadar büyükse, o soru uygulamanın yapıldığı öğrenci grubu için o kadar kolay olması anlamına gelir.

Hazırlanan Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testi deney ve kontrol gruplarına ayrı ayrı deneysel çalışma öncesi (ön-test) ve uygulama sonrasında (son-test) uygulanmıştır. Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testinin sonuçları değerlendirilirken her doğru cevaba '1' puan, yanlış veya boş bırakılan cevaba '0' puan verilmiştir. Her öğrencinin aldığı toplam puan hesaplandıktan sonra grupların ortalama puanları ile puan dağılımlarının standart sapmaları hesaplanmıştır.

3.3.2. Deney Deseni

Bu araştırmada kontrol gruplu ön-test, son-test modeli kullanılmıştır. Araştırma biri deney, biri kontrol grubu olmak üzere iki grupla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öğrencilerin Sosyal Bilgiler başarı seviyelerini ölçmek için "Sosyal Bilgiler Başarı Testi" ön-test ve son-test olarak her iki gruba da uygulanmıştır.

Tablo 3.1. Deney Deseni

Grubun Adı	Deney Öncesi (Ön-test)	Deney Süreci	Deney sonrası (Son-test)
Kontrol Grubu	Başarı Testi Tutum Ölçeği	Geleneksel Öğretim	Başarı Testi Tutum Ölçeği
Deney Grubu	Başarı Testi Tutum Ölçeği	Drama ile Öğretim	Başarı Testi Tutum Ölçeği

3.3.3. İşlem Yolu

Araştırma okullardaki 6. sınıf şubelerinden rastgele bir seçimle 6-A sınıfı kontrol grubu 6-B sınıfı deney grubu olarak ele alınmıştır. Öğrencilerin konu

hakkındaki ön bilgilerini ölçmek için her iki gruba da Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testi ön-test olarak uygulanmıştır. 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde “YERYÜZÜNDE YAŞAM” ünitesinde yer alan “Çatalhöyük’te Yaşam”, “Yüzyıllar Boyunca Yerleşme”, “Anadolu’da İz Bırakanlar”, “Bir Yaşam Bir Yolculuk” ve “Hititler” konuları 5 hafta süresince (toplam on beş ders saati) programda yer aldığı şekliyle Ekim-Kasım 2008’de işlenmiştir.

Kontrol grubundaki öğrencilere geleneksel yöntem (düz anlatım ve soru-cevap yöntemleri) ile deney grubundaki öğrencilere ise geleneksel yöntemin yanı sıra drama yöntemi ve “Hititler” konusuyla alakalı “Hititler” belgesel filmi izlettilerle ders işlenmiştir. Drama etkinlikleri her ders saatinde gerçekleştirilmiştir.

Ünitedeki araştırmayla ilgili konular, her iki grupta okulun Sosyal Bilgiler öğretmeni tarafından işlenmiştir. Araştırmacı, etkinliklerin uygulanmasında dersin öğretmenine yardımcı olmuştur. Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testi ve konular işlendikten sonra son-test olarak bir kez daha her iki gruba uygulanmıştır.

Öğrencilerin derse yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla, “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” cevaplarından oluşan 21 soruluk bir test uygulanmıştır (uygulanan test için bakınız: Ek-2).

3.3.4. Denel İşlemler

1. Konular, kontrol grubunda klasik yöntemlerden yararlanılarak işlenmiştir. Bu yöntemde öğretmen önceden hazırlanmış ve derste düz anlatım ve soru-cevap yönteminden yararlanmıştır. Dersler zamanında ve öğretmenin etkin katılımıyla işlenmiş, her ders başlangıcında önceki derslerde işlenen konuların tekrarı ve yine her dersin sonunda geribildirim sağlamak amacıyla sorular sorulmuştur.

2. Konular deney grubunda klasik yöntemlerin yanı sıra yaratıcı drama yöntemi kullanılarak işlenmiştir. Ayrıca örneğin, “Hititler” konusu işlenirken Hititlere ait Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sergilenen eserleri içeren sunu ve fotoğraflardan yararlanılmıştır. Konularla ilgili resim, fotoğraf ve diğer görsel materyallere, dersi daha etkili kılması amacıyla çokça başvurulmuştur. Öğretmen dersin başında

öğrencilere küçük oyunlar oynatarak, konuya ve drama yöntemine giriş yapmıştır. Isınma çalışmaları ile öğrencilerin tüm dikkatini konuya çekmiş ve hemen arkasından konuyla ilgili açıklamalarını düz anlatım yöntemiyle öğrencilere aktarmıştır. Sonra konuyu bağlamak amacıyla öğrencilerden çoğu zaman hazırlıksız doğaçlama yapmaları istenmiştir. Örneğin; Friglerde tarımı koruyucu kanunların yapılmasının önemini ve günümüzde hızlı nüfus artışı ile çevresel sorunların tarıma, yeterli ve sağlıklı beslenmeye etkilerini kavratmak amacıyla öğrencilerden grup oluşturmaları istenerek bir sonraki derse kadar doğaçlama oyun hazırlayarak gelmeleri istenmiştir.

Her etkinliğin sonunda öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Konuyu öğrenme durumları sorular sorularak sınıanmıştır. Etkinliğe katılacak öğrencilerin seçimi ders öğretmeni tarafından yapılmıştır. Her oyunda, istekli öğrencilerle beraber rol almaktan çekinen öğrencilere de görevler verilmiştir.

3. Her iki grupta da uygulama beş hafta süresince devam etmiştir.

3.3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada bağımsız değişken olarak geleneksel yöntem ile yaratıcı drama yöntemi, bağımlı değişken olarak ise kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testi puanları alınmıştır. Bulgular deney ve kontrol gruplarına Sosyal Bilgiler Ünite Başarı Testinin ön-test ve son-test olarak uygulanmasıyla elde edilmiştir. Bulgular istatistiksel olarak SPSS 16.0 paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Bulguların analizinde başarı ve tutum puanlarının ortalamaları arasındaki farklar 0.05 anlamlılık düzeyinde “t-testi” kullanılarak karşılaştırılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretiminde geleneksel yöntem ile yaratıcı drama yönetiminin öğrenci Sosyal Bilgiler dersi başarısına etkisini incelemektir.

4.1. Alt Problem 1' in Bulguları ve Yorumu

Alt Problem 1: Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun ön-test başarı puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 4.1'de deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler ünite başarı testinden ön-testte aldıkları puanların aritmetik ortalaması, standart sapması ve t-değeri sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.1. Kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgiler ünite başarı testindeki ön-test puanlarına göre t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kontrol	36	9,19	2,57	70	-,185	.854
Deney	36	9,30	2.52			

Tablo 4.1'e göre deneysel çalışma öncesi yapılan Sosyal Bilgiler ünite başarı testi ön-testi sonuçlarına göre kontrol grubunun aldığı puanların aritmetik ortalaması 9,19 standart sapması 2,57 olarak bulunmuştur. Deney grubunun aldığı puanların aritmetik ortalaması 9,30 standart sapması 2.52 olarak bulunmuştur. P değeri .854 olduğundan, kontrol ve deney gruplarında ön-testler arasındaki fark anlamlı değildir. Yani Kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgiler ünite başarı testinin ön-test uygulamasında aldıkları puanlar; yapılan ilişkisiz grup t-testinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.2. Alt Problem 2'nin Bulguları ve Yorumu

Alt Problem 2: Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun Sosyal Bilgiler başarı ünite testi son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 4.2'de deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgiler ünite başarı testinin son- test puanların t-testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgiler ünite başarı testi son test puanlarına göre t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Kontrol	36	9,75	2,62	70	-10.63	.000
Deney	36	16,33	2,62			

Tablo 4.2'ye göre uygulama sonrası yapılan Sosyal Bilgiler ünite başarı testi son-test puanları için, kontrol grubunun aritmetik ortalaması 9.75, deney grubunun aritmetik ortalaması 16.63 olarak bulunmuştur. Deney grubunun standart sapması 2.62, kontrol grubunun standart sapması 2.62 olarak bulunmuştur. P değeri .000 olduğundan, kontrol ve deney gruplarında son-testler arasında anlamlı bir fark vardır.Hesaplanan t değeri -10.63 olduğundan, deney ve kontrol grupları son-testleri arasında mânidar bir farklılık bulunmuştur. Deney grubuna uygulanan drama yöntemi başarıyı olumlu yönde etkilemiştir.

4.3. Alt Problem 3'ün Bulguları ve Yorumu

Alt Problem 3: Geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testinin ön-testi ile son-testi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 4.3'de kontrol grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testinin ön-test ve son-test puanlarının t- testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Kontrol grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testindeki (ön-test ve son-test) puanlarına göre t-testi sonuçları

Test Türü	n	\bar{X}	S	Sd	T	p
Ön-Test	36	9.19	2.57	35	-4.12	.000
Son-Test	36	9.75	2.62			

Tablo 4.3'e göre kontrol grubuna uygulanan Sosyal Bilgiler ünite başarı testi ön-testinin puanlarının aritmetik ortalaması 9.19 standart sapması 2.57, son-test puanlarının aritmetik ortalaması 9.75 standart sapması 2.62 olarak bulunmuştur. P değeri .000 olduğundan, kontrol grubunun ön-test ve son-testleri arasında anlamlı bir fark vardır. Yani kontrol grubunun ilişkili grup t-testinde ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Kontrol grubu öğrencileri son-testte, ön-testte göre daha başarılıdır.

4.4. Alt Problem 4'ün Bulguları ve Yorumu

Alt Problem 4: Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubunun Sosyal Bilgiler ünite başarı testinin ön-testi ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 4.4. Deney grubunun Sosyal Bilgiler başarı testindeki (ön-test ve son-test) puanlarına göre t-testi sonuçları

Test Türü	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Ön-Test	36	9.30	2.52	35	-10.97	.000
Son-Test	36	16.33	2.62			

Tablo 4.4'e göre deney grubuna yapılan Sosyal Bilgiler ünite başarı testi ön-test puanlarının aritmetik ortalaması 9.30, standart sapması 2.52, son-testin puanlarının aritmetik ortalaması 16.33, standart sapması 2.62 olarak bulunmuştur

P değeri .000 olduğundan, deney grubu ön-test ve son-testleri arasında anlamlı bir fark vardır. Hesaplanan t değeri -10.97 olduğundan, deney ve kontrol grupları son-testleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Deney grubuna uygulanan drama yöntemi başarıyı olumlu yönde etkilemiştir.

4.5. Alt Problem 5' in Bulguları ve Yorumu

Alt problem 5: Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun tutum ölçeği son-test puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 4.5'de deney ve kontrol gruplarının Sosyal Bilgilere yönelik tutum puanları ön- testi için yapılan t- testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgilere yönelik tutum ölçeği ön-test puanlarının t-testi sonuçları

Test Türü	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kontrol	36	81.86	15.99	70	.173	.863
Deney	36	81.22	15.35			

Tablo 4.5'e göre deneysel çalışma öncesi uygulanan tutum ölçeği ön-testine göre kontrol grubunun aritmetik ortalaması 81.86, standart sapması 15.99 olarak bulunmuştur. Deney grubunun aritmetik ortalaması 81.22 standart sapması 15.35 olarak bulunmuştur. P değeri .863 olduğundan kontrol ve deney grupları tutum ön-testleri arasındaki fark anlamlı değildir. Deney ve kontrol gruplarının tutum ölçeğindeki ön-test puanları arasında ilişkisiz grup t-testinde anlamlı bir fark yoktur.

4.6. Alt Problem 6'nın Bulguları ve Yorumu

Alt Problem 6: Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun Sosyal Bilgilere yönelik tutum ölçeği son-test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

Tablo 4.6’da kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgilere yönelik tutum ölçeği son- testi için yapılan t- testi sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Kontrol ve deney gruplarının Sosyal Bilgilere yönelik tutum ölçeği son-test puanlarının t-testi sonuçları

Test Türü	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Kontrol	36	82	14.80	70	-4.84	.000
Deney	36	95.80	8.56			

Tablo 4.6’ya göre uygulama sonrası yapılan Sosyal Bilgiler tutum son-test puanları kontrol grubunda aritmetik ortalama 82, standart sapması 14.80, deney grubunda aritmetik ortalama 95.80, standart sapması 8.56 olarak bulunmuştur. P değeri .000 olduğundan dolayı deney ve kontrol gruplarının ilişkisiz grup t-testinde sosyal bilgiler tutum son-test puanları arasında anlamlı bir fark vardır. Deney grubu öğrencilerinin, kontrol grubu öğrencilerine göre, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları daha olumlu düzeydedir.

4.7. Alt Problem 7’nin Bulguları ve Yorumu

Alt Problem 7: Geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun Sosyal Bilgiler tutum ön-testi ile son-testi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 4.7. Kontrol grubunun Sosyal Bilgiler tutum ön-test ve son-test puanları için yapılan t- testi sonuçları

Test Türü	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Ön-Test	36	81.86	15.99	35	-.399	.692
Son-Test	36	82	14.80			

Tablo 4.7'ye göre kontrol grubunun Sosyal Bilgiler tutum ön-test aritmetik ortalaması 81.86, standart sapması 15.99 tutum ölçeği son-test aritmetik ortalaması 82, standart sapması 14.80 olarak bulunmuştur. P değeri .692 olduğundan, kontrol grubu öğrencilerinin ön-test ve son-test tutumları arasında anlamlı bir fark yoktur. Kontrol grubundaki öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları değişmemiştir.

4.8. Alt Problem 8' in Bulguları ve Yorumları

Alt Problem 8: Yaratıcı drama yöntemin uygulandığı deney grubunun Sosyal Bilgiler tutum ölçeği ön-testi ile son-testi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 4.8. Deney grubunun Sosyal Bilgiler tutum ölçeği ön-test ve son-test puanları için yapılan t- testi sonuçları

Test Türü	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Ön-Test	36	81.22	15.35	35	-7.468	.000
Son-Test	36	95.80	8.56			

Tablo 4.8'e göre deney grubuna yapılan tutum ölçeği ön-testinin aritmetik ortalaması 81.22 standart sapması 15.35, son-testin aritmetik ortalaması 95.80, standart sapması 8.56 olarak bulunmuştur. P değeri .000 olduğundan dolayı deney grubunun tutum ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark vardır. İlişkili grup t-testinde son-test lehine anlamlı bir fark vardır. Drama yöntemiyle eğitim gören deney grubunun Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumu olumlu yönde değişmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde giriş bölümünde ifade edilen problem ve alt problemlerin çözümüne yönelik olarak elde edilen bulguların daha önce yapılmış olan çalışmaların sonuçları ile birlikte tartışması yapılmaktadır.

5.1. Tartışma

5.1.1. Başarı Testinden Elde Edilen Bulgulara Yönelik Tartışma

İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde ön bilgilerini ölçmek, çalışmanın bitiminden sonra ünitenin ne kadar öğrenildiğini görmek için başarı testi uygulanmıştır. Deneysel çalışma öncesi yapılan Sosyal Bilgiler başarı ön-testi sonuçlarına göre kontrol grubunun aldığı puanların aritmetik ortalaması 9.19, deney grubunun aldığı puanların aritmetik ortalaması 9.30 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre uygulamaya başlamadan önce iki grup üyelerinin ünite hakkındaki ön bilgileri arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Ancak deneysel çalışma sonunda drama yönteminin kullanıldığı deney grubu ile geleneksel yöntemin kullanıldığı kontrol grubunun erişti düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Deneysel çalışma sonrası yapılan Sosyal Bilgiler başarı son-test puanları için, kontrol grubunun aritmetik ortalaması 9.75, deney grubunun aritmetik ortalaması 16.63 olarak bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında, deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu açıkça görülmektedir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde drama yönteminin, geleneksel yöntemle göre öğrenci başarısını daha çok artırdığı söylenebilir. Bu sonuç ülkemizde ve yurt dışında farklı alan ve düzeylerde drama yönteminin öğrenci başarısına etkisini araştırmak için yapılan çalışma bulgularını desteklemektedir (bakınız: İlgili Araştırmalar, Bölüm II).

Drama yönteminin öğrenci başarısını artırmada daha etkili olmasının sebebi, öğrencinin aktif olması, öğrenmenin oyunlardan yararlanılarak

gerçekleştirilmesi, rol paylaşımı ve oyunlarla dersin çekici hale getirilerek öğrencinin öğrenmeye motive edilmesidir. Bu yöntemde öğrenci oyunlara katılabilmek için dersi daha dikkatle takip etmekte ve işlenen konulardaki bilgileri daha kolay öğrenmektedir. Buna karşılık geleneksel yöntemde öğretmen aktif, öğrenci pasif olduğundan öğrenci sadece dinlemekte ve bir süre sonra ilgisi dağılmaktadır. Böylece bilgiler tam anlamıyla öğrenilememekte ve öğrenci başarısı daha alt düzeyde kalmaktadır.

5.2. Sonuçlar

Bu araştırmada ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinin öğretiminde drama yönteminin öğrencinin akademik başarısına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu problem durumuna ait alt problemlerde yapılan istatistiksel çözümlere göre aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir: Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin kullanıldığı kontrol grubu arasında, denel işlem sonrası, başarı düzeyleri açısından deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir.

5.3. Öneriler

Bu araştırma yaratıcı drama yönteminin Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı açısından diğer araştırmalara bir örnek teşkil edecektir. Yaratıcı drama yönteminin kullanımı ile ilgili aşağıdakiler önerilebilir:

1. Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştiren Eğitim Fakültelerinde drama dersleri zorunlu veya seçmeli ders olarak eğitim programlarında yer verilmeli ve öğretmen adaylarının drama uygulamalarını yapabilecekleri ortamlar yaratılmalıdır.

2. Sosyal Bilgiler derslerinde; öğrencilerin aktif katılımının sağlanacağı drama yöntemi etkili bir biçimde kullanılabilir.

3. Sosyal Bilgiler derslerinin daha verimli işlenmesi ve konularla ilgili drama yönteminin daha etkili kullanılması için, sınıfta uygulanması amacıyla drama metinlerinin hazırlanması gereklidir.

4. Sosyal Bilgiler derslerinde uygulamalar farklı sınıf, konu veya grup üzerinde denenerek, drama yönteminin daha verimli olacağı konusunda araştırmalar yapılmalıdır.

5. İlköğretim okulundaki okutulan diğerk derslerde de drama yönteminin kullanımına ağırlık verilmelidir.

6. Okullarda drama yönteminin uygulanabilmesi için gerekli ortamlar yaratılmalıdır.

7. Öğretim elemanları ve öğretmenlere drama yönteminin uygulamaları hakkında hizmet içi kurslar verilmelidir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, K.Ü. , *Aktif Öğrenme*, Biliş Yay., İzmir, 2005.
- ADIGÜZEL, H. Ömer, “Eğitimde Yeni Bir Yöntem ve Disiplin”, *Yaratıcı Drama 1985-1998 Yazılar*, Naturel Yay., 2. Baskı, Ankara, 2006, s. 203-222.
- ADIGÜZEL, H. Ömer, “Yaratıcı Drama” *Yaratıcı Drama*, 1985-1998 Yazılar, Naturel Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2006, s. 258-263.
- ARI, Ramazan, - ÜRE, Ömer - YILMAZ, Hasan, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (Eğitimin Psikolojik Temelleri)*, Mikro Yayınları, 3. Baskı, Konya, (Basım yılı yok).
- ARIKAN, Yılmaz, *İlköğretimler İçin Uygulamalı Tiyatro ve Drama Eğitimi*, Pozitif Yay., İstanbul, 2007.
- ATA, Bahri -İkram BAĞCI, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Eğitim Klasikleri İncelemeleri*, Pegem A Yay., Ankara, 2007.
- BAŞBUĞ, Songül, *Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.
- BAYKUL, Yaşar, *İlköğretimde Matematik Öğretimi (1-5. sınıflar)*, Pegem Yay., Ankara, 2006.
- BENDER, Merih T. , “John Dewey’in Eğitime Bakışı Üzerine Yeni Bir Yorum”, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2005, s. 13–19.
- BEŞİR, Ö., *Yaratıcı Dramanın İki Boyutu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2003.
- BOZDOĞAN, Zülal, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerinde Dramanın Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2002.
- DEMİREL, Özcan, *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*, Pegem A yay., Ankara, 2009.

- EFSUN, Sevim, *Yaratıcı Drama ve Masallar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.
- ERDEM, Mahmut, “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Tekniğine İlişkin Görüşleri*”, Gazi Üni. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007.
- ERDEN, Münire, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Alkım Yayınları, İstanbul, (Basım yılı yok).
- ERTÜRK, Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme*, Yelkentepe Yay., Ankara, 1986.
- GOLEMAN\ Daniel, *Duygusal Zeka IQ’ dan Neden Daha Önemlidir?*, Varlık Yay., İstanbul, 2005.
- KOCAYÖRÜK, A., *İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Becerilerini Geliştirmede Dramanın Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 2000.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, 8. baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, 1997.
- MUTLUAY, Nazmiye, *İlk Çağda Ön Asya Uygarlık Merkezlerinde Eğitim*, Ütopya Yay., Ankara, 2004.
- NAS, Recep, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2003.
- ÖZDEMİR, Servet, vd., *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Nobel Yay, Ankara, 2004.
- ÖZTÜRK, Ali, “*Öğretmen Yetiştirmede Yaratıcı Drama Yöntemiyle İşlenecek Tiyatro Dersinin Öğretmen Adaylarındaki Sözel İletişim Becerilerine Etkileri*”, *Eğitimde-Tiyatroda Yaratıcı Drama Çağdaş Drama Derneği Bülteni*, Sayı, 3-4., 1999, s. 33-34.
- SAN, İnci, “*Yaratıcı Dramanın Eğitsel Boyutları*”, *Yaratıcı Drama 1985-1995 Yazılar*, Naturel Yayınevi, Ankara, 1991, s. 70-79.
- SAN, İnci, *Drama ve Öğretim Bilgisi (V. Uluslar Arası Eğitimde Yaratıcı Drama Seminerleri Atölye ve Konferans Etkinlikleri)*, Naturel Yay., 2. Baskı, Ankara, 2003.

- SENEMOĞLU, Nuray, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, "Kuramdan Uygulamaya"*, Gazi Yay., Ankara, 2005.
- SÖNMEZ, Veysel, *Eğitim Bilimine Giriş*, Anı Yay., Ankara, 2006.
- ŞAHİN, Ayşe Nur, *Drama Yöntemi ile Kavram Öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2002.
- ŞENOL, Hüseyin, BAL, Şenol, Yıldırım, H. İbrahim, "İlköğretim 6. sınıf Fen Bilgisi Dersinde Duyu Organları Konusunun İşlenmesinde İş Birlikçi Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısı ve Tutum Üzerindeki Etkisi", Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt 15, No:1, Mart, 2007, s. 211-220.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*, MEB Yay., Ankara, 2006.
- TAN, Şeref, *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*, Pegema Yay., Ankara, 2005.
- TUĞRUL, Belma, "Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Nasıl Daha Yaratıcı Olabiliriz?", Türkiye İkinci Drama Liderleri Buluşması ve Ulusal Drama Semineri Bildirisi, Ankara, 2000, s. 37-42.
- TULUK, Nilgün *Yaratıcı Dramadan Sahneye: Baharın Gelişi Ritüeli, Hıdırellez*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.
- TURAN, Refik - SÜN BÜL, Ali M.- AKDAĞ, Hakan, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar – 1*, Pegema Yay., Ankara, 2009.
- ÜSTÜNDAĞ, Tülay, *Yaratıcı Drama Öğretmenimin Günlüğü*, Pegema Yay., 8. Baskı, Ankara, 2008.
- YALÇIN, Muharrem, *İlköğretimde Sosyal Bilgiler Dersinin Yaratıcı Drama Yöntem ile Verilmesinin Dersin Öğrenilmesine Etkisinin İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.
- YILMAZ, Hasan, Ali Murat Sünbül, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2006.

YILMAZ, Olcay, *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde “Proje Tabanlı Öğrenme” nin Öğrenenlerin Akademik Başarıları, Yaratıcılıkları ve Tutumlarına Etkisi*, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Zonguldak, 2006.

E K L E R

EK-1: SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ

Adı-Soyadı:		Okul:				
Lütfen cümleleri dikkatli okuduktan sonra cümlelerin karşısında yer alan “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” veya “Hiç Katılmıyorum” seçeneklerinden size uygun olanı işaretleyiniz.						
MADDE NO		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konuları benim için eğlencelidir.	()	()	()	()	()
2	Sosyal Bilgiler dersine girerken büyük sıkıntı duyarım.	()	()	()	()	()
3	Sosyal Bilgiler dersi olmasa öğrencilik hayatı daha zevkli olur.	()	()	()	()	()
4	Arkadaşlarımla Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularını tartışmaktan zevk alırım.	()	()	()	()	()
5	Sosyal bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularının süresinin fazla olmasını dilerim.	()	()	()	()	()
6	Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularını çalışırken canım sıkılır.	()	()	()	()	()
7	Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konuları benim için gereksizdir.	()	()	()	()	()
8	Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularını severim.	()	()	()	()	()
9	Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularını işlerken zaman benim için çabuk geçer.	()	()	()	()	()
10	Sosyal Bilgiler dersi sınavından çekinirim.	()	()	()	()	()
II	Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konuları benim için ilgi çekicidir.	()	()	()	()	()
12	Sosyal Bilgiler bütün dersler içinde en korktuğum derstir.	()	()	()	()	()
13	Yıllarca Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularını okusam bıkmam.	()	()	()	()	()
14	Diğer derslere göre Sosyal Bilgileri daha çok severek çalışırım.	()	()	()	()	()
15	Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konuları beni huzursuz eder.	()	()	()	()	()
16	Çalışma zamanımın çoğunu Sosyal Bilgilere ayırmak isterim.	()	()	()	()	()
17	İlk Çağ Tarihi konuları beni korkutur.	()	()	()	()	()
18	Sosyal Bilgiler dersinin İlk Çağ Tarihi ile ilgili konuları aklımı karıştırır.	()	()	()	()	()
19	Sosyal Bilgiler dersinde sevinçli olurum.	()	()	()	()	()
20	Derslerin içinde en sevimsizi Sosyal Bilgilerdir.	()	()	()	()	()
21	Sosyal Bilgiler dersi İlk Çağ Tarihi konularıyla ilgili bilgiler can sıkıcıdır.	()	()	()	()	()

EK-2: BAŞARI TESTİ

1)

Anadolu uygarlıklarından olan Hititlerin, pek çok tanrısı vardı. Hititler kendi tanrılarında başka, bütün Anadolu ve Ön Asya tanrılarını kutsal saymışlar ve onlara tapmışlardır.

Buna göre;

I- Hititler dini içerikli bir devlet teşkilâtı oluşturmuşlardır.

II -Öldükten sonra hayatın devam ettiğine inanmışlardır.

III- Dini bakımdan tutucu değillerdir.

IV -Diğer dinlere hoşgörü ile bakmışlardır.

gibi yargularından hangilerine ulaşamaz?

A) Yalnız I B) Yalnız III

C) I ve II D) II ve IV

2)

İç Batı Anadolu'da yaşayan Friglerin;

-Tarımı koruyan çok sert yasalar yapmaları,

-Toprak anayı temsil eden tanrıça Kibele'nin bereketi ve doğurganlığı sembolize etmesi

aşağıdakilerden hangisinin kanıtı olabilir?

A) Tarıma ve üretime önem verdiklerinin

B) Tek tanrıçılığa yöneldiklerinin

C) Ticaret yolları üzerinde bulduklarının

D) Sanatın geliştiğinin

3)

İlkçağ'daki Anadolu uygarlıklarından biri olan Hititlerde,

-Kralların kendilerinden sonraki kralı seçmesi

-Kraliçenin yeni kral seçilinceye kadar devleti yönetmesi

Aşağıdakilerden hangisine yönelik çaba olduğu savunulabilir?

- A)Devletin sınırlarını korumaya
- B)Otoritenin sürekliliğini sağlamaya
- C)Kralların yetkilerini sınırlandırmaya
- D)Federal yapıyı korumayı

4)

İlkçağ'da Anadolu'da devlet kuran Lidyalılar;

-Mezopotamya'ya ulaşan Kral Yolu'nu yapmışlar

-İlk parayı bulup kullanmışlar

Bu gelişmelerin Lidyalıların hangi özelliğinden kaynaklandığı söylenebilir?

- A)Merkezi bir krallık oluşundan
- B)Tarıma önem vermelerinden
- C)Ekonomilerinin ticarete dayalı olmasından
- D)Komşuları ile iyi ilişkiler içinde bulunmasından

5)

Yargı: *İlkçağ uygarlıklarında dini inançlar bir çok alandaki gelişmelerde etken olmuştur.*

Buna göre;

I -Hititlerde tanrılara sunulmak için olaylar yıllıklara kaydedilmiştir.

II -Hititler birçok tanrı olduğu için Bin Tanrı İli denmiştir

III -Yunanlılar tanrıları için olimpiyatlar düzenlemişlerdir.

yargılarından hangilerine varılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve III
- C)II ve III D) I ve II

6)

Urartuların başşehri Tuşba'da (Van) yapılan kazılarda;

- Şehri çevreleyen surlara
- Oda şeklinde yapılmış mezarlara
- Mezarlarda ölen kişiye ait altın ve gümüş takılara
- Tunçtan yapılmış silahlara rastlanmıştır.

Bu verilere bakarak; aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A)El sanatlarının gelişmiş olduğu
- B)Ölümden sonraki yaşama inandıkları
- C)Güvenliği ön planda tuttukları
- D)Krallarını rahip (kutsal) saydıkları

7)

İlkçağ'da Anadolu'da;

- Hitit şehirlerinin etrafı surlarla çevrilmiş,
- Şehirdeki saraylar resim ve heykellerle süslenmiş,
- Friglerde kral mezarları içinde altından pek çok süs eşyası bulunmuş,

Buna göre;

- I- Hukuk birliği sağlanmıştır.
- II -Yerleşik hayata geçilmiştir.
- III -Ticaret gelişmiştir.

yargularından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II
- C) Yalnız III D) I ve II

8)

Hititlerdeki;

- I -Kölelere mülkiyet hakkı verilmiştir.
- II -Çok tanrı inancı vardır.
- III -Cezalarda fidye esası uygulanmıştır.

Uygulamalarından hangileri diğer Eski çağ toplumlarına göre daha insancıl olduklarına kanıt olarak gösterilebilir?

- A) I ve II B) II ve III
C) Yalnız I D) I ve III

9)

Hitit Devleti'nde,

- Tavananna denilen kraliçe krala vekalet eder, törenlere katılırdı.
- Pankuş meclisi krala danışmanlık ederdi.

Diğer İlkçağ uygarlıklarında görülmeyen bu uygulama aşağıdakilerden hangisinin gelişmişliğini göstermektedir?

- A) Ticari ilişkilerin
B) Siyasi örgütlenmenin
C) Sosyal yaşamın
D) Ekonomik kalkınmanın

10)

Lidyalıların tarihteki en önemli özelliklerinden biri de uluslararası ticareti geliştirmiş olmalarıdır.

- I -Kral Yolu'nu yapmaları
- II -Batı Anadolu'da kurulmuş olmaları
- III- Parayı bulmaları

durumlarından hangileri kanıt olarak gösterilebilir?

- A) II ve III B) Yalnız III
C) I ve II D) I ve III

11)

I -Din adamlarının geniş topraklara sahip olması

II -Sulama kanallarının yapılması

III-Tarımı koruyucu yasaların çıkarılması

İlk Çağ medeniyetlerinin yukarıdaki faaliyetlerinden hangilerinin tarımsal üretimi geliştirmeye yönelik olduğu söylenebilir?

A) II ve III B) Yalnız II

C) I ve III D) II ve I

12)

Anadolu coğrafyası iki eski kıta olan Asya ile Avrupa arasında bir geçiş özelliğine sahiptir. Anadolu'nun bu özelliğinin,

I- Değişik kültürlerin etkileşimine,

II -İyonların Batı Anadolu'da kurulmasına

III -Tarım faaliyetlerin yaygın olması

verilenlerden hangilerine ortam hazırladığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II

C) I ve II D) I ve III

13)

Hititler'de çok tanrılı bir inanç sistemi vardı. Hitit Devleti egemenliğindeki toplumlari dini inançlarında serbest bırakmış, tapınaklarını koruyarak, tanrılarını kendi tanrısı kabul etmiştir.

Bu durumun Hitit devlet yönetiminde aşağıdakilerden hangisinin olduğunu gösterir?

A) Hoşgörü

B) Baskı,

C) Asimile

D) Kölecilik

14)

Anadolu Medeniyetleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinde I.'de verilenin II. ye ortam hazırladığı savunulamaz?

- A) 1 Lidyalıların Kral Yolu'nu yapması
2 Mezopotamya ile Anadolu arasında ticaretin gelişmesi
- B) 1 Friglerin ekonomisinin tarıma dayanması
2 Tarımı koruyucu kanunları yapmaları
- C) 1 Urartuların ölümden sonraki yaşama inanmaları
2 Ölülerin kişisel eşyalarıyla gömülmesi
- D) 1 Hititlerde tarih yazıcılığının başlaması
2 Güçlü bir merkezi otoritenin kurulması

15)

Hititlerde halk; yöneticiler, rahipler, hürler ve kölelerden meydana geliyordu. Savaşlarda esir olarak ele geçen bu köleler genellikle tarlalarda çalıştırılırdı. Ancak köleler para kazanarak özgürlüklerini kazanabilirlerdi.

Bu parçaya göre Hititler için hangisi söylenemez?

- A) Sosyal tabakalaşmanın olduğu,
- B) Sınıflar arası geçişte sert kuralların olmadığı,
- C) Hititlerde Tavananna'nın yönetime katıldığı
- D) Hititlerde tarımsal faaliyetlerin yapıldığı

16)

Anadolu medeniyetlerinde görülen,

- I- Lidyalıların ilk kez parayı kullanması,
- II -Hititlerde aileyi koruyucu kanunların yapılması,
- III -Urartularda ölülerin kişisel eşyalarıyla gömülmesi

uygulamalarının hukuk, dini inanış ve ekonomi kavramlarıyla ilişkisi aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak gruplandırılmıştır?

	Hukuk	Dini inanış	Ekonomi
A)	I	II	III
B)	II	III	I
C)	III	II	I
D)	I	III	II

17)

-İyonya değişik uygarlıkların kesişme noktasındadır.

-Burada Orta Doğu'nun Fenike alfabesi Grek diline uygulanması ile, okuma-yazma yaygınlaşmış ve din adamlarının tekelinden kurtarılmıştır.

-Siyasal güç tüccarların eline geçmiş, tüccarlar bilim adamlarını desteklemişlerdir.

Buna göre İyon medeniyeti için,

I -İyonya'da ticaret bilimin gelişmesini sağlamıştır.

II- İyonya'da eğitim laik bir anlayışla gerçekleştirilmiştir.

III- İyon medeniyeti coğrafi avantajlarını değerlendirmişdir.

yargılardan hangilerine ulaşılabilir?

A) I ve III B) II ve III

C) Yalnız I D) I , II III

18)

Anadolu Medeniyetlerinin bazı özellikleri şunlardır:

I -Kral yolunu yapmışlardır.

I -Şehir devletleri halinde yaşamışlardır.

III -Mısırlılarla bilinen ilk yazılı anlaşmayı yapmışlardır.

Bu özelliklerin doğru sıralanışı aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

	<u>I</u>	<u>II</u>	<u>III</u>
A)	Urartu	Lidya	Frig
B)	Lidya	iyonya	Hitit
C)	Lidya	Urartu	Hitit
D)	Lidya	Frig	Hitit

19)

Hititler, çok tanrılı inanca sahiptirler. Öyle ki sadece kendi tanrılarını değil, diğer milletlerin tanrılarını da kutsal kabul edip onlara da tapınmışlardır. Tanrularına her yıl, başlarından geçen tüm olayları objektif olarak kaydederek hesap vermek düşüncesine sahiptirler.

Buna göre, Hititlerin bu özellikleri aşağıdakilerden hangisiyle açıklanamaz?

- A) Sosyal hayatta ve yönetimde dini kurallara değer vermeleri
- B) Tanrularına karşı sorumluluk duygusuna sahip olmaları
- C) Kendi tanrılarını diğer ulusların tanrılarından üstün görmeleri
- D) Objektif tarihçiliğin ilk örneği olan Analları yazmaları

20)

Anadolu'da kurulan İlkçağ uygarlıklarından;

-Lidyalılar ve İyonlar, Fenike alfabesini,

-Hititler de Asurlulardan öğrendikleri çivi yazısını

kullanmışlardır.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Anadolu uygarlıklarının hepsi deniz ticareti yapmıştır.
- B) Fenike alfabesini İyonlar da kullanmışlardır.
- C) İyonlar yazıyı keşfetmiştir.
- D) Anadolu uygarlıkları, çeşitli kültürlerden etkilenmişlerdir

21)

Frigyalılar halı ve kilim dokumacılığı, kuyumculuk, müzik ve kaya mimarisinde önemli çalışmalar yapmışlardır.

Buna göre Frigyalıların aşağıdakilerden hangisinde ileri gittiği söylenebilir?

- A) Eğitim
- B) Sanat
- C) Bilim
- D) Tarım

22)

Lidyalılar ile ilgili durumlardan bazıları şunlardır:

- *Yunan dil ve kültürünün soylular arasında yayılması
- *Yunan tanrılarına tapmaları
- *Frigyalılar gibi krallarını yığma tepelere gömmeleri

Bu durum, aşağıdakilerden hangisinin göstergesi olabilir?

- A)Kendilerine özgü din ve inanış içinde olduklarının
- B)Bilim ve sanatta en ileri topluluk olduklarının
- C)Diğer medeniyetlerden etkilendiklerinin
- D)Sosyal yaşantılarının gelişmemiş olduğunun

23)

İnsanlar yaşantısına yaşadıkları yerin etkisi aşağıdakilerden hangisinde en azdır?

- A)Savunma sistemleri,
- B) Yönetim şekli
- C) Ekonomik uğraşları,
- D) Konut tipi

24)

Eskiçağ uygarlıklarından Mezopotamya'da taş bulunmaması ve toprak yapısının yumuşak olmasından mimari yapılar kerpiç gibi dayanıksız maddelerden yapılmıştır.

Bu durum,

I - Kültür birliğinin kurulmasında

II -Mimari yapıların günümüze kadar ulaşmasında

III - Yönetimde merkezi yapıların kurulmasında

IV -Ticari ilişkilerin gelişmesinde

V -Toplumlararası etkileşimde zayıf kalmalarında

aşağıdakilerin hangilerinde sorun yaşanmasına neden olmuştur?

A) Yalnız I B) II ve V

C) Yalnız II D) III ve IV

25)

Mısırlıların ölülerini mumyalamaları ve mezarlarına eşya koymalarının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ticarete ileri olmaları

B) Sürekli savaşlar yapmaları

C) Tanrıya inanmamaları

D) Ölümden sonra yaşama inanmaları

26)

Sümerliler M.Ö. 2375'te tarihte bilinen ilk yazılı kanunları hazırlamışlardır. Bu kanunlarla, vergiler hafifletilmiş, mülkiyet hakkı güvence altına alınmış cezalar ise daha çok tazminat ödenmesi şekline getirilmiştir.

Bu durum Sümerlilerle ilgili aşağıdakilerden hangisinin kanıtıdır?

A) Sosyal ve Hukuk devlet anlayışını benimsediklerinin

B)Değişik toplumlarla etkileşim içinde olduklarının

C) Ekonomiye önem verdiklerinin

D)Sümerlilerin tek tanrıya inandıklarının

27)

Sümerlerde;

- Savaş zamanında her erkek askerdir.

-Cezalar fidye esasına dayanırdı.

- Siteler rahip-kral tarafından yönetilirdi.

-Ziggurat adı verilen tapınaklar yıldızların hareketlerini incelemek için rasathane olarak da kullanılırdı.

-M.Ö. 3500'lerde ilk yazı kullanıldı.

Buna göre Sümerlerle ilgili olarak;

I. Şehir devletlerinde yaşamışlardır.

II. Cezalar bedel ödemeye dayalıdır.

III. Astronomiyle ilgilenmişlerdir.

IV. Yalnız tarih öncesi devirlerde yaşamışlardır.

V. Laik devlet anlayışına sahiptirler.

Yargılarından hangilerine ulaşamaz?

A) II ve IV

B) I ve V

C) III ve V

D) IV ve V

28)

Babiller ünlü kralları HAMMURABİ döneminde 'Hammurabi Kanunlarını' oluşturmuşlardır. Uygarlık bu kanunlar ile yönetilmiştir.

Bu bilgiye dayanarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur.

A) Kanunlar devlet içinde düzeni sağlamıştır.

B) Kralın yanında bir de meclis oluşturulmuştur

C) Kralın yetkileri sınırlandırılmıştır

D) Demokratik yönetimin görüldüğü ilk uygarlık Babillerdir.

29)

Sümerlerin;

- uzunluk ve zaman hesaplamaları yapmaları
- Gılgamış, Tufan ve Yaradılış destanlarını yazmaları
- İlk yazılı yasaları hazırlamaları

Hangi alanda ilerleme sağladıklarının göstergesi olamaz?

- A)Tıp B)Astronomi C)Edebiyat D)Hukuk